

Ruimte voor binnensport in Tilburg

Een vraag-aanbodanalyse naar binnensportruimte
(2018 – 2035)

Björn Schadenberg

David Romijn

Ruimte voor binnensport in Tilburg

Een vraag-aanbodanalyse naar binnensportruimte (2018 – 2035)

in opdracht van de gemeente Tilburg

Björn Schadenberg
David Romijn

Mulier Instituut

sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht

T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl

E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Managementsamenvatting

In de gemeente Tilburg is een normatief tekort aan binnensportruimte voor de (georganiseerde) binnensport. Het aantal aanwezige sporthallen (dertien) is conform de behoefte. Het aantal aanwezige sportzalen (drie) is dusdanig beperkt dat de druk op de sporthallen te hoog is en dat vaak naar gymzalen moet worden uitgeweken. Gymzalen kennen een beperkte functionaliteit voor het accommoderen van de meeste zaalsporten.

Het totale aanbod aan binnensportruimte in Tilburg is vergeleken met het landelijke gemiddelde laag. Met name het aantal sporthallen en sportzalen blijft achter. Het aantal gymzalen in Tilburg is relatief hoog. Het aanbod in Tilburg is echter wel in lijn met het aanbod in vergelijkbare gemeenten.

De spreiding van de binnensportruimtes in Tilburg is dusdanig dat vrijwel alle inwoners niet ver hoeven te reizen naar de dichtstbijzijnde sporthal (of sportzaal of gymzaal) voor zijn of haar sportbeoefening. Ook ten opzichte van de onderwijslocaties is de spreiding van de binnensportruimtes dusdanig dat daar geen grote knelpunten worden waargenomen.

De gemeentelijke sporthallen in Tilburg zijn gedurende het hele jaar voor 43 procent van de tijd bezet; bij de gymzalen is dat voor 28 procent van de tijd. De bezetting van de Tilburgse binnensportruimtes is hiermee in vergelijking met andere gemeenten hoog. Het gebruik van de sporthallen lijkt tijdens de uren wanneer het sportgebruik doorgaans plaatsvindt (doordeweeks in de middag en avond, en in het weekend) tegen een organisatorische grens aan te zitten. Gelet op de beschikbaarheid van het kader (trainers en vrijwilligers) en de leden van de verenigingen is een hogere bezetting niet of nauwelijks mogelijk.

Een groot deel van de Tilburgse binnensportverenigingen ervaart een structureel tekort aan beschikbare en functionele binnensportruimte in Tilburg. Wanneer het aanbod wordt uitgebreid, zullen zij in totaal meer uren afnemen, zo is hun eigen verwachting. De verenigingen wijken nu noodgedwongen uit naar ongeschikte binnensportruimtes of zelfs naar andere gemeenten om toch hun leden te kunnen bedienen. De structurele bezetting van de Tilburgse sporthallen door de traditionele binnensportverenigingen is dusdanig hoog dat in de wintermaanden slechts beperkt ruimte is voor de instroom van de 'veldsporten'.

De verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg ervaart structureel problemen om de aangevraagde uren van de binnensportverenigingen in te kunnen plannen. Met name tijdens de zaalcompetities van de diverse 'veldsporten' is het niet mogelijk alle verenigingen te bedienen. De verhuurafdeling ziet, zonder uitbreidingen in het aanbod, geen mogelijkheden om deze situatie te verbeteren. Ook de exploitanten van de niet-gemeentelijke binnensportruimtes stellen vast dat het huidige aanbod niet afdoende is voor de behoefte.

Het verdient de voorkeur dat toekomstige investeringen zich richten op de uitbreiding van het aantal 'grotere' binnensportruimtes (sporthallen en sportzalen), waarbij (het oosten van) het Stappegoorgebied wordt geïdentificeerd als gebied waar uitbreiding het meest wenselijk is. Meerdere ontwikkelingen rondom onderwijshuisvesting bieden aanleiding om dit te kunnen realiseren.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	5
1. Inleiding	9
2. Algemeen	11
2.1 Bevolking	11
2.2 Onderwijs	14
2.3 Sportdeelname	16
2.4 Sportaccommodatiegebruik	23
3. Aanbod	25
3.1 Huidige situatie	25
3.2 Landelijk vergeleken	30
3.3 Spreiding	31
4. Behoefte	35
4.1 (Georganiseerde) binnensport	35
4.2 Bewegingsonderwijs	40
5. Gebruik	43
5.1 Algemeen	43
5.2 Seizoensbezetting	47
5.3 Landelijk vergeleken	52
6. Kwalitatieve verdieping	55
6.1 Sportverenigingen	55
6.2 Exploitanten	61
7. Samenvatting en conclusie	65
7.1 Samenvatting	65
7.2 Conclusie	67
Bijlagen	69
Bijlage 1 - Aanbod gymzalen	69
Bijlage 2 - Spreiding aanbod sporthallen	70
Bijlage 3 - Bezetting binnensportruimtes	71
Bijlage 4 - Presentielijst discussiesessies Tilburgse binnensport	73

1. Inleiding

De gemeente Tilburg is in 2018 gestart met het opstellen van een nieuwe sportnota die in het eerste kwartaal van 2019 vastgesteld dient te worden. Hiertoe is behoefte aan een helder toekomstperspectief op de behoefte aan binnensportruimte. Binnensportruimte is de overdekte sportruimte (sporthallen, sportzalen en gymzalen) die wordt benut voor de beoefening van meerdere zaalsporten en het geven van bewegingsonderwijs. De gemeente verwacht dat de onderzoeksresultaten aanleiding geven tot de uitbreiding van het aanbod. Voorliggend onderzoek moet tot adviezen op hoofdlijnen komen over toekomstige investeringen in de eventuele uitbreiding van het binnensportaanbod in Tilburg.

Onderzoeksvragen

Ter beantwoording van de kennisbehoefte van de gemeente Tilburg zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Wat is de huidige (2018) en toekomstige (2025 en 2035) vraag naar binnensportruimte in Tilburg, en hoe verhoudt dit zich tot het huidige aanbod?
 - a. Wat is het huidige aanbod aan binnensportruimte in Tilburg en hoe is de spreiding van het aanbod over de stadsdelen?
 - b. Wat is de huidige (2018) en toekomstige (2025 en 2035) behoefte aan binnensportruimte voor de (georganiseerde) binnensport in zowel Tilburg als geheel als in de afzonderlijke stadsdelen?
 - c. Wat is de huidige (2018) en toekomstige (2025 en 2035) behoefte aan binnensportruimte voor het bewegingsonderwijs van de scholen gevestigd in de gemeente in zowel Tilburg als geheel als in de afzonderlijke stadsdelen?
 - d. Wat is het huidige gebruik (2017/'18) van de gemeentelijke binnensportruimtes, en hoe verhoudt dit zich tot andere gemeenten?
2. Waar moet de gemeente Tilburg rekening mee houden om nu en in de toekomst het aanbod van binnensportruimte aan te laten sluiten op de vraag?
 - a. Hoe beoordelen de gebruikers het aanbod aan binnensportruimte in de gemeente Tilburg, en welke knelpunten ervaren en verwachten zij?
 - b. Hoe beoordelen de exploitanten het aanbod aan binnensportruimte in Tilburg, en welke kansen liggen er in het vergroten van het aanbod aan binnensportruimte voor de gebruikers?
 - c. Welke oplossingsrichtingen voor een verbetering van het (toekomstig) aanbod aan binnensportruimte in Tilburg zijn voorstelbaar, rekening houdend met de antwoorden op voorgaande onderzoeksvragen?

Werkwijze

Onderzoeksvraag 1 is beantwoord door middel van het toepassen van vastgelegde en algemeen geaccepteerde planningsnormen en richtlijnen. De beantwoording geeft een objectief beeld van de feitelijke situatie. De gegevens voor de beantwoording van onderzoeksvraag 2 zijn geïnventariseerd door middel van een online gebruikersbevraging, meerdere discussiesessies met sportverenigingen en telefonische interviews met exploitanten. Onderzoeksvraag 2 vormt een kwalitatieve verdieping op de kwantitatieve cijfers van onderzoeksvraag 1.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden ontwikkelingen en prognoses, die relevant zijn bij sportcapaciteitsvraagstukken, beschreven. Hoofdstuk 3 behandelt het aanbod van binnensportruimte, waar in hoofdstuk 4 de behoefte centraal staat. In hoofdstuk 5 wordt het gebruik van de gemeentelijke binnensportruimtes uiteengezet. De kwalitatieve verdieping wordt in hoofdstuk 6 behandeld. De beantwoording van de onderzoeksvragen en de beschouwing van de resultaten zijn in hoofdstuk 7 verwoord.

2. Algemeen

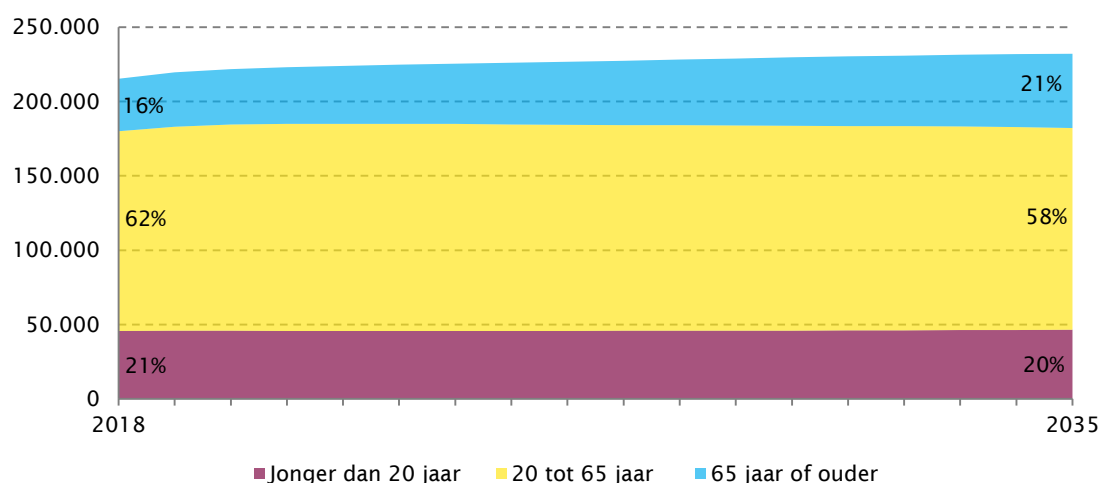
In dit hoofdstuk beschrijven we ontwikkelingen en prognoses die relevant zijn bij sportcapaciteitsvraagstukken. We behandelen achtereenvolgens de bevolkingsopbouw en -prognose van Tilburg, de leerlingenprognoses van de scholen gevestigd in de gemeente, en de (landelijke) ontwikkelingen in sportdeelname en sportaccommodatiegebruik.

2.1 Bevolking

Gemeente

De Tilburgse bevolking groeit en vergrijst. De verwachting is dat de totale bevolking van Tilburg van circa 215.300 inwoners in 2018 zal toenemen met ruim 16.000 inwoners naar circa 232.000 inwoners in 2035 (+8%, figuur 2.1). Het aantal jongeren (inwoners jonger dan 20 jaar) zal redelijk stabiel blijven, terwijl het aantal ouderen (inwoners van 65 jaar of ouder) met ruim 40 procent zal toenemen (circa 13.800 inwoners).

Figuur 2.1 Verwachte bevolkingssamenstelling naar leeftijdscategorie in Tilburg in de periode 2018-2035 (in aantallen en procenten)

Bron: Gemeente Tilburg – BRP, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

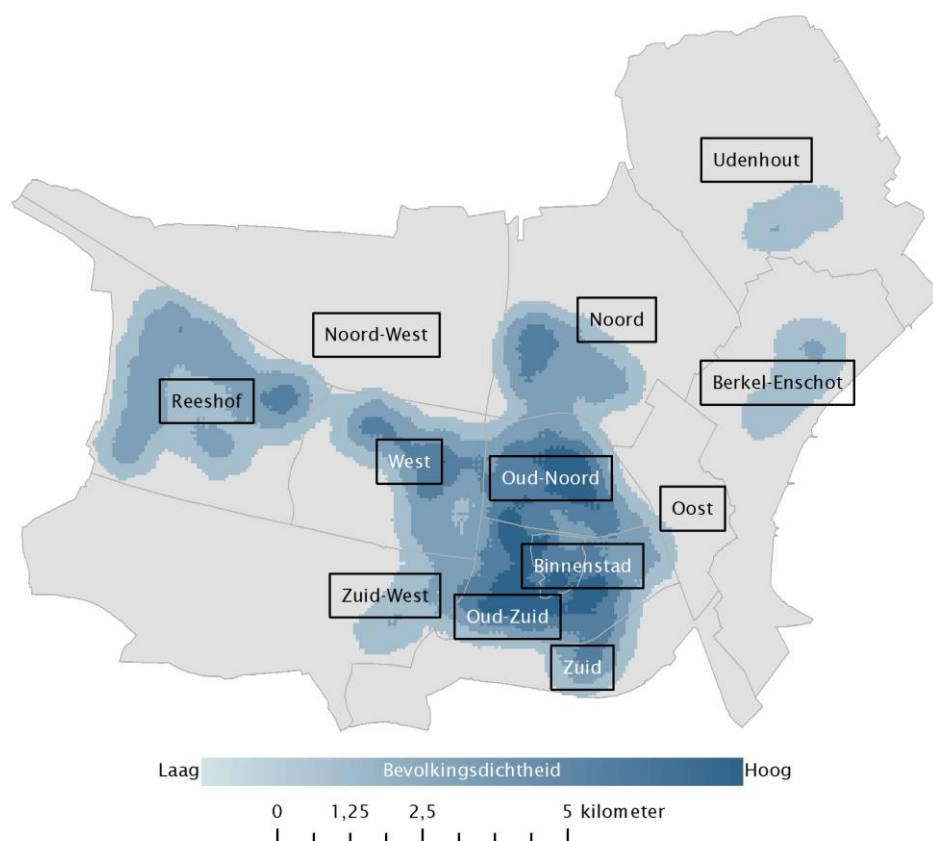
Stadsdelen

Tilburg bestaat uit twaalf stadsdelen (kaart 2.1). Tilburg Noord-West en Tilburg Oost zijn buitengebieden, waar weinig mensen woonachtig zijn. Udenhout en Berkel-Enschot zijn twee dorpen binnen de gemeente Tilburg. In 1978 is begonnen met de aanleg van De Reeshof.

De Reeshof is het stadsdeel met de meeste inwoners (circa 43.000), gevolgd door Tilburg Oud-Zuid (circa 42.150). De meeste stadsdelen hebben een vergelijkbare opbouw van de inwoners naar leeftijdscategorie. De Reeshof wijkt af met haar relatief jonge bevolking, waarvan meer dan een kwart jonger dan 20 jaar is. In de binnenstad van Tilburg wonen daarentegen relatief weinig jongeren (inwoners jonger dan 20 jaar, figuur 2.2).

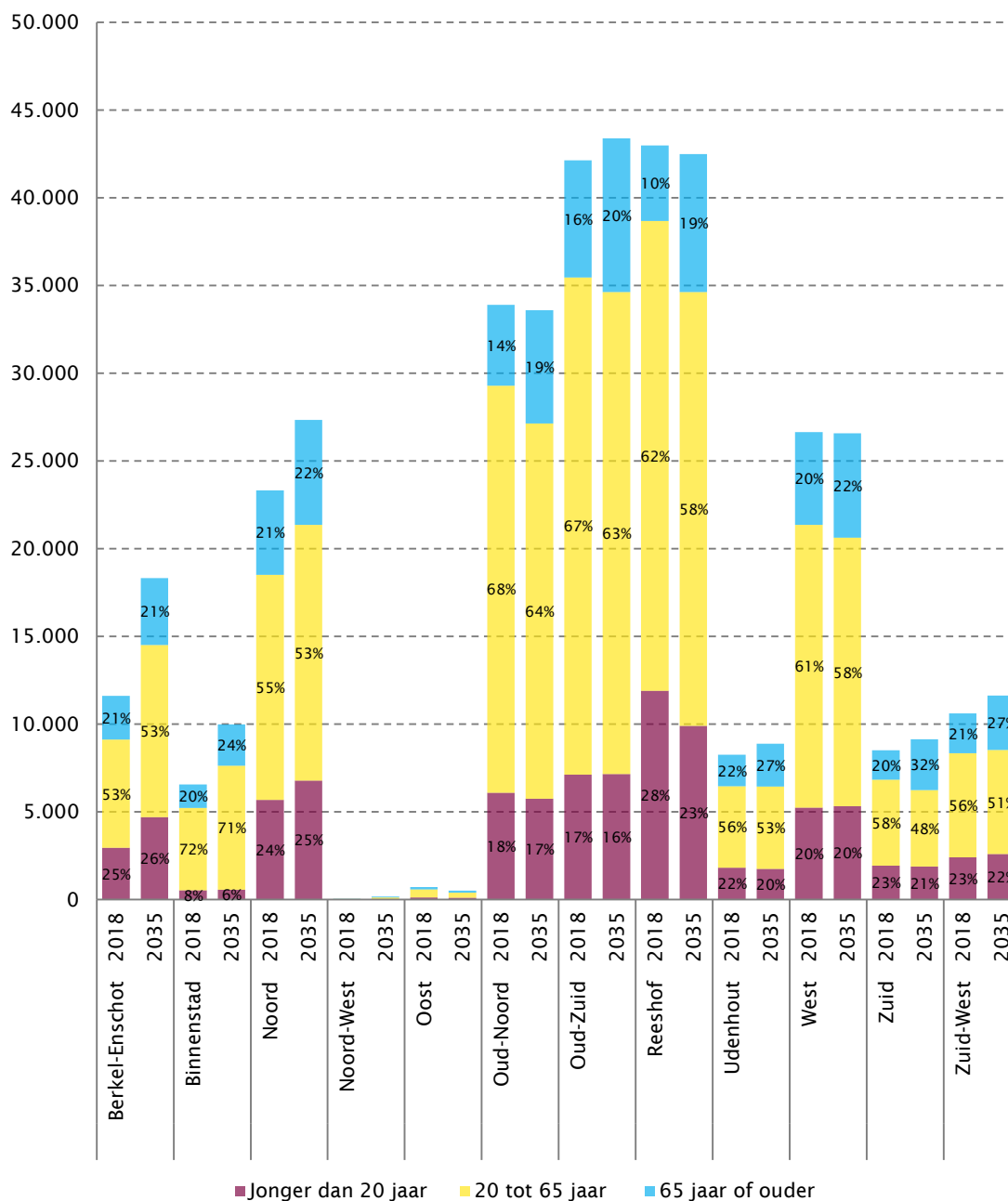
De grootste toename van het aantal inwoners richting 2035, zowel absoluut als relatief, wordt in Berkel-Enschot verwacht (circa 6.700 inwoners; +58%). In Berkel-Enschot (circa 1.750 jongeren; +59%) en Tilburg Noord (circa 1.100 jongeren; +19%) wordt een relatieve grote toename van het aantal jongeren verwacht. Het aantal jongeren in De Reeshof zal daarentegen afnemen (circa 2.000; -17%), terwijl het aantal ouderen (inwoners van 65 jaar of ouder) zal toenemen (circa 3.600; +83%; figuur 2.2).

Kaart 2.1 Stadsdelen Tilburg

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Figuur 2.2 (Verwachte) bevolkingssamenstelling naar leeftijdscategorie stadsdelen Tilburg in 2018 en 2035 (in aantallen en procenten)

Bron: Gemeente Tilburg – BRP, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

2.2 Onderwijs

Gemeenten hebben een taakstelling in het voorzien van (binnen)sportruimte ten behoeve van het bewegingsonderwijs van de scholen voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs (sbo & (v)so) en het voortgezet onderwijs gevestigd binnen de eigen gemeente.

Gemeente

In Tilburg wordt op 76 scholen onderwijs verzorgd. In totaal staan bij deze scholen circa 30.900 leerlingen in het schooljaar 2017/'18 ingeschreven. De verwachting is dat zowel bij de basisscholen als bij de scholen voor het voortgezet onderwijs het totale aantal ingeschreven leerlingen zal afnemen in de periode tot en met het schooljaar 2034/'35 (tabel 2.1).

Voor het speciaal onderwijs (sbo & (v)so) zijn geen leerlingenprognoses beschikbaar.

Tabel 2.1 (Verwacht) totale aantal leerlingen scholen Tilburg naar onderwijstype in de schooljaren 2017/'18, 2024/'25 en 2034/'35

Onderwijstype	Aantal scholen	Aantal leerlingen		
		2017/'18	2024/'25	2034/'35
Basisonderwijs	^A 54	16.450	16.150	16.200
<i>t.o.v. 2017/'18</i>			-2%	-2%
Voortgezet onderwijs	15	12.950	12.350	11.950
<i>t.o.v. 2017/'18</i>			-5%	-8%
Speciaal onderwijs (sbo & (v)so)	7	1.500	-	-
<i>t.o.v. 2017/'18</i>			-	-

^A De hoofdlocatie en de dislocatie aan de Don Sartostraat van basisschool Panta Rhei worden als twee basisscholen gezien.

Bron: Gemeente Tilburg, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

Stadsdelen

De scholen in Tilburg staan verdeeld over negen stadsdelen; in de binnenstad en de buitengebieden Tilburg Noord-West en Tilburg Oost zijn geen scholen aanwezig. De Reeshof telt de meeste scholen; de meeste leerlingen gaan dan ook naar een school gevestigd in dit stadsdeel (tabel 2.2).

Het totale aantal leerlingen ingeschreven bij de scholen in De Reeshof zal in de periode tot en met het schooljaar 2034/'35 afnemen; het aantal in Berkel-Enschot zal toenemen. Het totale aantal leerlingen ingeschreven bij de scholen in de andere stadsdelen zal in dezelfde periode gelijk blijven of lichtelijk afnemen (niet in tabel).

Tabel 2.2 Totale aantal leerlingen scholen Tilburg naar onderwijstype en stadsdeel (o.b.v. locatie schoolgebouw) in het schooljaar 2017/'18

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs		Speciaal onderwijs (sbo & (v)so)	
	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Aantal scholen	Aantal leerlingen
Berkel-Enschot	3	1.100	1	400	-	-
Binnenstad	-	-	-	-	-	-
Noord	7	2.050	3	1.150	1	150
Noord-West	-	-	-	-	-	-
Oost	-	-	-	-	-	-
Oud-Noord	7	2.000	-	-	-	-
Oud-Zuid	^A 8	2.550	2	2.200	2	350
Reeshof	14	4.650	2	3.250	1	300
Udenhout	3	700	-	-	-	-
West	6	1.650	4	3.500	2	400
Zuid	3	550	2	2.300	1	300
Zuid-West	3	1.200	1	150	-	-
Tilburg	54	16.450	15	12.950	7	1.500

^A De hoofdlocatie en de dislocatie aan de Don Sartostraat van basisschool Panta Rhei worden als twee basisscholen gezien.

Bron: Gemeente Tilburg, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

2.3 Sportdeelname

Binnensportruimtes worden, naast door scholen voor het bewegingsonderwijs, in de regel hoofdzakelijk gebruikt door sportverenigingen die zijn aangesloten bij een sportbond. De ledenontwikkeling van de desbetreffende sportbonden geeft derhalve een goede indicatie van de ontwikkeling in het (structurele) gebruik van de binnensportruimtes. Hieronder kijken we hoe het aantal leden bij de sportbonden, waarvan de activiteiten (grotendeels) in binnensportruimtes plaatsvinden, zich sinds 2000 heeft ontwikkeld.

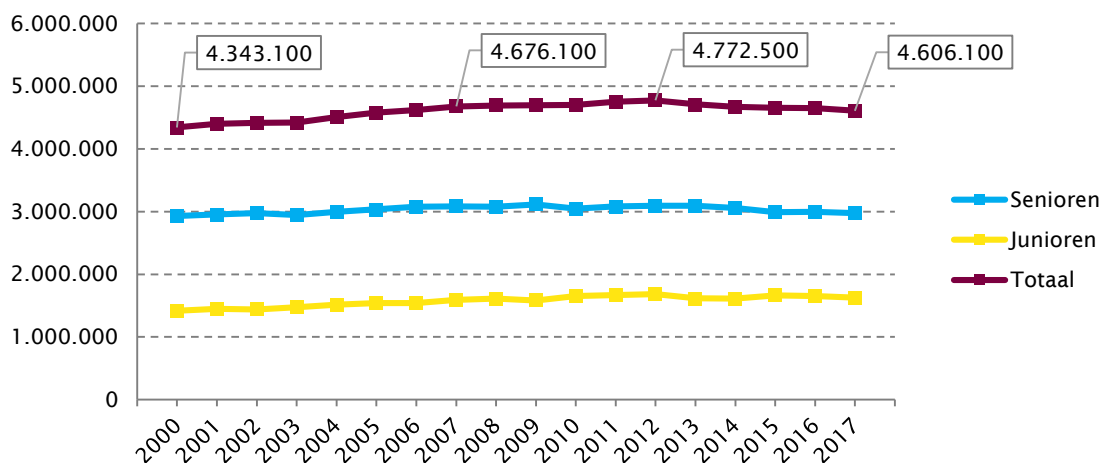
Landelijk

In de afgelopen zeventien jaar viel te zien dat de sportdeelname in Nederland na een periode van groei inmiddels constant is. Het landelijke sportdeelnamecijfer is stabiel en ligt rond 65 procent, evenals de mate waarin de Nederlander lid is van een sportbond aangesloten bij NOC*NSF (25%). De ledentallen van de sportbonden zijn de afgelopen jaren zeker niet stabiel.

Totale aantal lidmaatschappen

Het totale aantal lidmaatschappen bij alle sportbonden in Nederland is in de periode 2000-2012 gestegen tot ruim 4.7 miljoen, maar sindsdien is sprake van een daling van ruim 150.000 (figuur 2.3). In 2012 was 28,5 procent van alle Nederlanders lid van een sportbond. In 2017 is 26 procent van de Nederlandse bevolking nog lid van een sportbond. Het lidmaatschap bij de junioren ligt in 2017 beduidend hoger dan het lidmaatschap bij de senioren, respectievelijk 48 procent bij de junioren om 22 procent bij de senioren.

Figuur 2.3 Ontwikkeling lidmaatschappen bij sportbonden in de periode 2000-2017 (in aantallen)

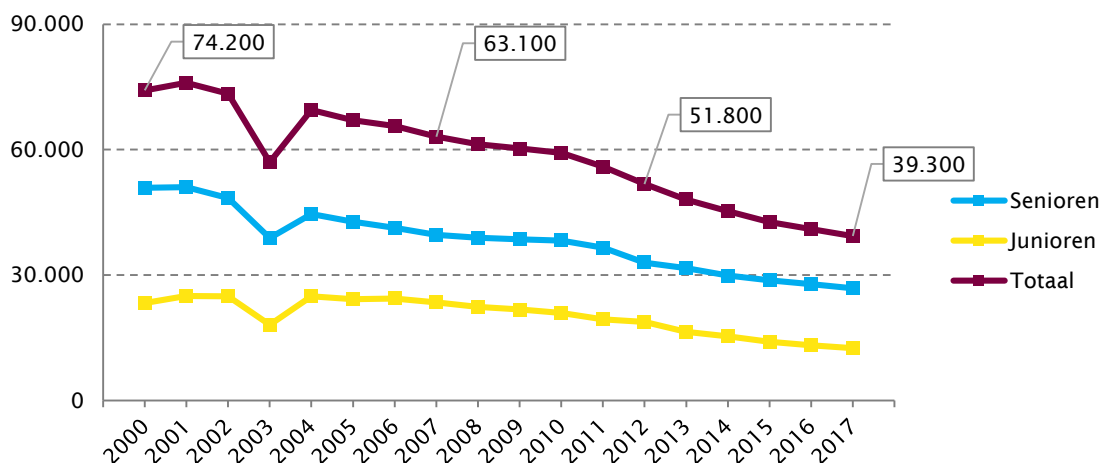
Noot: Het aantal lidmaatschappen is exclusief het aantal leden bij Aikido Bond Nederland, de Reddingsbrigade Nederland, de Koninklijke Nederlandse Schietsport Associatie en Sportvisserij Nederland. Deze bonden zijn na 2000 bij NOC*NSF aangesloten.

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Badminton

Badminton Nederland heeft in 2017 ruim 39.000 leden. Dit ledental is bijna de helft van het aantal in 2000 (-47%). De ledendaling heeft zowel plaatsgevonden bij de senioren als bij de junioren (figuur 2.4).

Figuur 2.4 Ontwikkeling lidmaatschappen bij Badminton Nederland in de periode 2000-2017 (in aantallen)

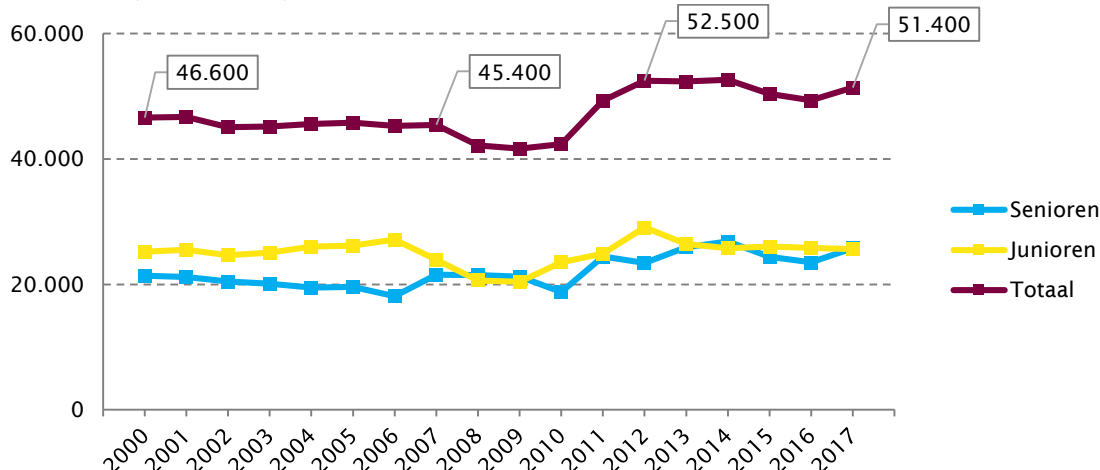

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Basketbal

De Nederlandse Basketball Bond (NBB) is één van de weinige sportbonden waarvan de activiteiten (grotendeels) in binnensportruimtes plaatsvinden, die in 2017 meer leden heeft dan in 2000. De bond heeft ruim 51.000 leden in 2017, circa 5.000 meer dan in 2000 (figuur 2.5).

Figuur 2.5 Ontwikkeling lidmaatschappen bij de Nederlandse Basketball Bond in de periode 2000-2017 (in aantallen)

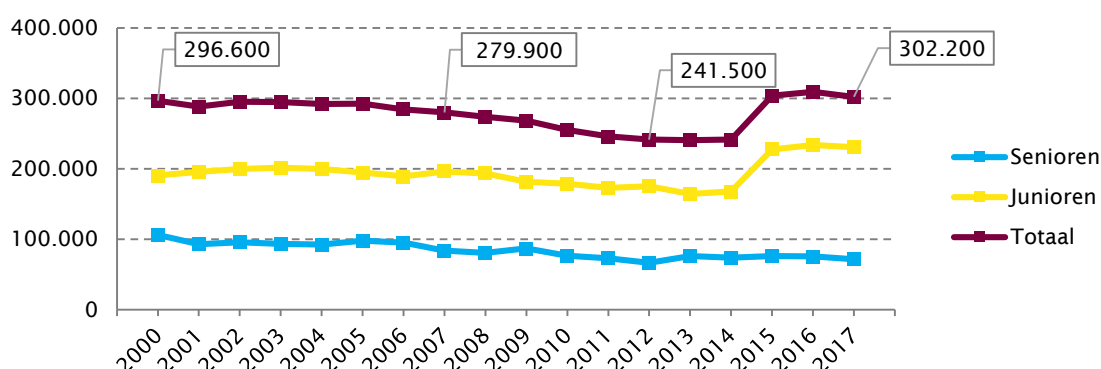

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Gymnastiek & turnen

De Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU) is met ruim 300.000 leden de grootste sportbond waarvan de activiteiten (grotendeels) in binnensportruimtes plaatsvinden. De KNGU laat als gevolg van een wijziging in de registratiemethode tussen 2014 en 2015 een grote stijging (+62.000) van het aantal lidmaatschappen zien (figuur 2.6)¹. In de periode tussen 2000 en 2014 heeft de bond ruim 55.000 leden verloren (-18%).

Figuur 2.6 Ontwikkeling lidmaatschappen bij de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie in de periode 2000-2017 (in aantallen)

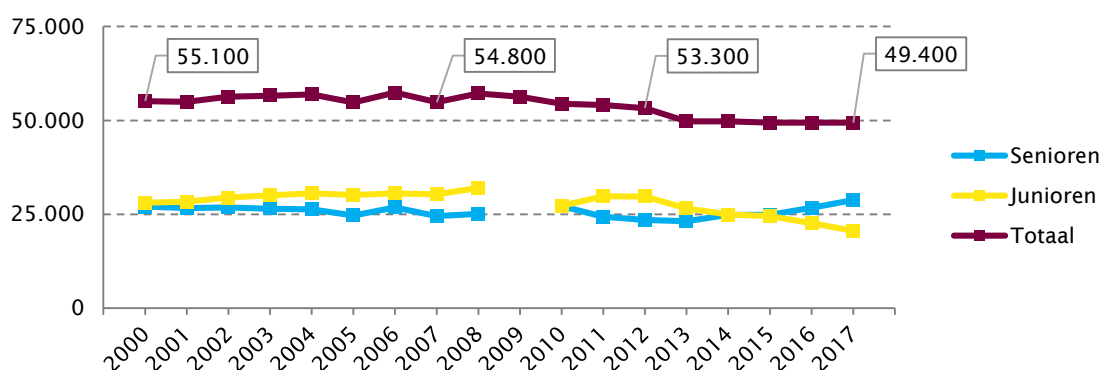
Toelichting: De stijging tussen 2014 en 2015 is het gevolg van een wijziging in de registratiemethode.

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Handbal

Het Nederlands Handbal Verbond (NHV) heeft ruim 49.000 leden in 2017. Dit ledental is bijna 6.000 leden lager dan in 2000. De afgelopen jaren is, door een toename van het aantal seniorenleden, het totale aantal leden stabiel. Het aantal junioren is echter verder afgenomen (figuur 2.7).

Figuur 2.7 Ontwikkeling lidmaatschappen bij het Nederlands Handbal Verbond in de periode 2000-2017 (in aantallen)

Toelichting: Voor 2009 kan geen onderscheid worden gemaakt naar (leeftijds)categorie.

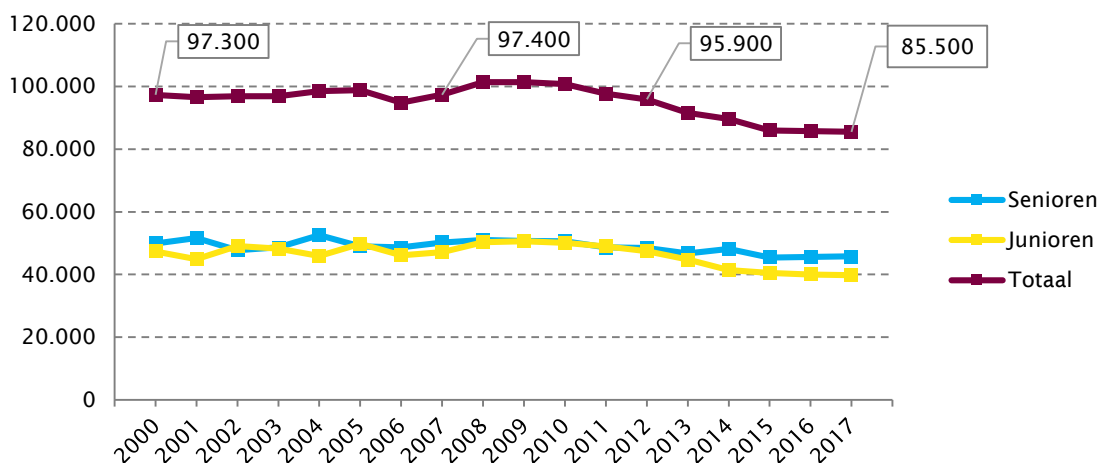
Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

¹ Bron: Ledentalrapportage NOC*NSF, 2015.

Korfbal

De Koninklijk Nederlands Korfbalverbond (KNKV) heeft circa 85.500 leden in 2017. In 2010 had de bond meer dan 100.000 leden (figuur 2.8).

Figuur 2.8 Ontwikkeling lidmaatschappen bij het Koninklijk Nederlands Korfbalverbond in de periode 2000-2017 (in aantallen)

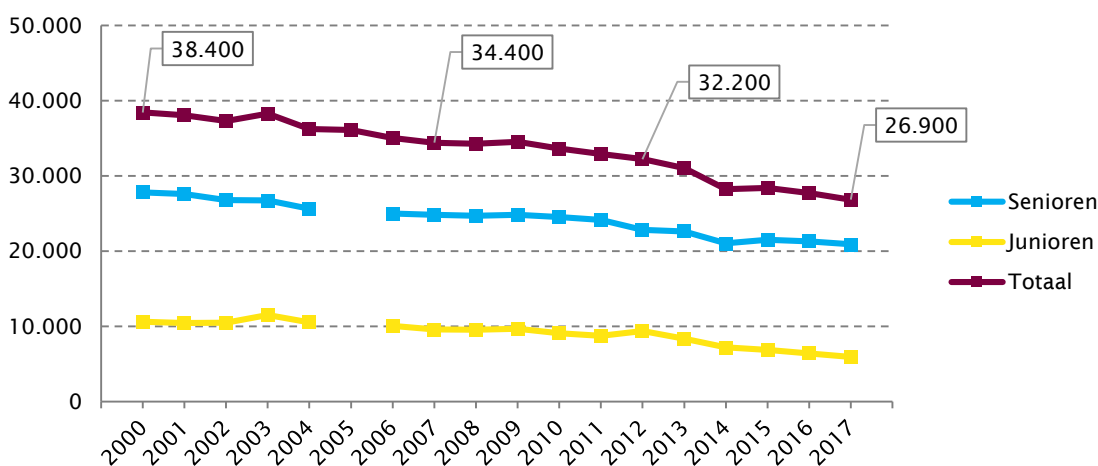

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Tafeltennis

De Nederlandse Tafeltennisbond (NTTB) heeft bijna 27.000 leden in 2017. Dit ledental is bijna 12.000 leden lager dan in 2000. De afgelopen vijf jaar zag de bond haar ledental dalen met meer dan 5.000 leden (-17%). Voor een relatief kleine sportbond is dat een aanzienlijke daling (figuur 2.9).

Figuur 2.9 Ontwikkeling lidmaatschappen bij de Nederlandse Tafeltennisbond in de periode 2000-2017 (in aantallen)

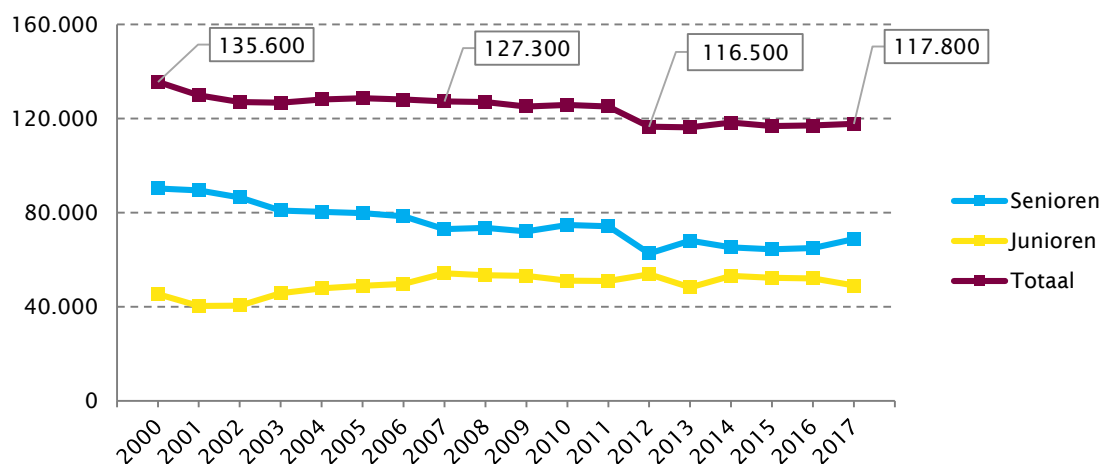
Toelichting: Voor 2005 kan geen onderscheid worden gemaakt naar (leeftijds)categorie.

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Volleybal

Ondanks een afname van het aantal leden sinds 2000 is de Nederlandse Volleybalbond met ruim 117.000 leden in 2017 de tweede sportbond van Nederland waarvan de activiteiten (grotendeels) in binnensportruimtes plaatsvinden. De afgelopen vijf jaar is het ledental gestabiliseerd (figuur 2.10).

Figuur 2.10 Ontwikkeling lidmaatschappen bij de Nederlandse Volleybalbond in de periode 2000-2017 (in aantallen)

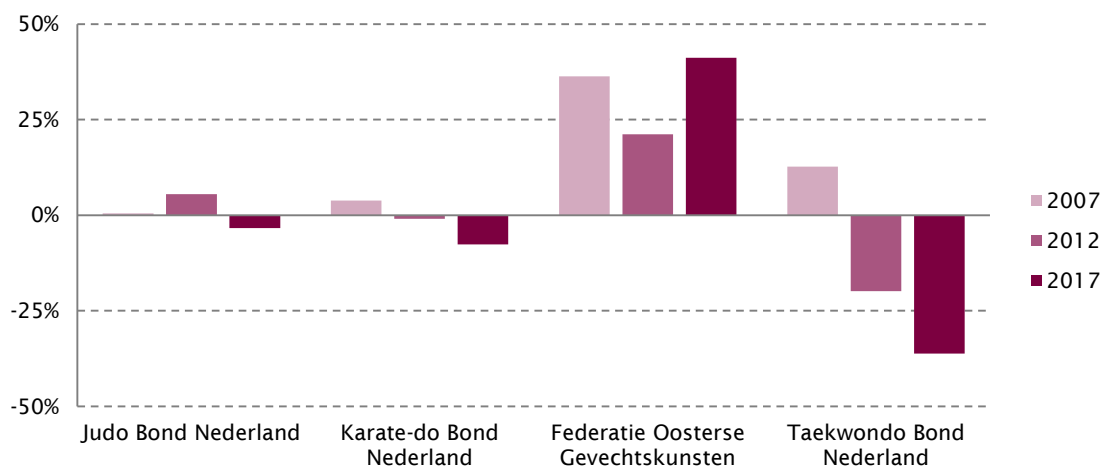

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Diverse gevechtssportbonden

Judo Bond Nederland (bijna 53.000 leden in 2017) en Karate-do Bond Nederland (circa 8.000 leden 2017) hebben sinds 2000 een kleine ledendaling meegemaakt. De Federatie Oosterse Gevechtkunsten heeft bijna 10.000 leden in 2017, circa 3.000 meer dan in 2000, en Taekwondo Bond Nederland heeft ruim 5.600 leden in 2017, circa 3.000 minder dan in 2000 (figuur 2.11).

Figuur 2.11 Ontwikkeling lidmaatschappen bij diverse gevechtssportbonden in de periode 2000-2017 (met 2000 als uitgangsjaar; in procenten)

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

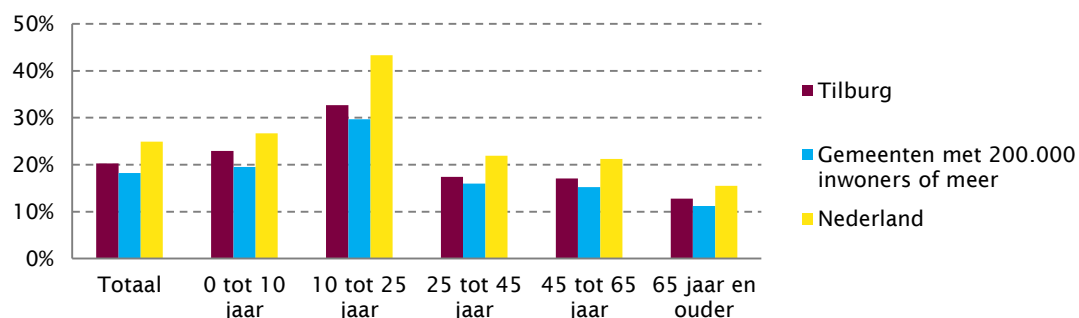
Het is niet gezegd dat de ontwikkeling van de laatste zeventien jaar bij de sportbonden een-op-een toepasbaar is op de zeventien jaar die gaan komen. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat de sporten die een fors aandeel aan leden zagen verdwijnen, in dezelfde mate blijven slinken op weg naar volledige verdwijning. Daarnaast heeft bovenstaande analyse alleen betrekking op de ledentallen van de sportbonden. Informele of recreatieve sportgroepen, zoals een vriendenclub die eens in de zoveel tijd in een binnensportruimte badmintont of volleybalt buiten de badminton- of volleybalbond om, blijven hiermee buiten zicht.

Een andere relevante ontwikkeling is dat ‘veldsporten’ steeds meer gebruikmaken van binnensportruimtes in de wintermaanden. Handbal, hockey, korfbal en voetbal maken in de winter voor trainingen en/of wedstrijden steeds meer gebruik van sporthallen. Zo wordt het ‘jongere’ zaalhandbal tegenwoordig meer beoefend dan het ‘oudere’ veldhandbal, en is zaalhockey een volwaardig onderdeel van het hockeyseizoen geworden. Dit leidt in deze periode vaak tot topdrukke in de hallen. Omdat de hockeybond ook nog de snelst groeiende buitensport is², is dit een belangrijke ontwikkeling voor de benodigde binnensportruimte. Daarnaast maken andere buitensporten, naast van de velden en banen buiten, graag gebruik van (speciale) binnensportaccommodaties om te trainen, zoals atletiek.

Tilburg

In Tilburg is één op de vijf inwoners lid van een sportbond, ten opzichte van een kwart van alle Nederlanders (figuur 2.12). Het aandeel sportbondleden in Tilburg is echter wel hoger dan het aandeel in alle Nederlandse gemeenten met 200.000 inwoners of meer (18%). Het grootste verschil bestaat bij het aandeel 10- tot 25-jarigen dat lid is van een sportbond (figuur 2.12).

Figuur 2.12 Benchmark sportbondenleden Tilburg in 2017 naar leeftijdscategorie (in procenten)

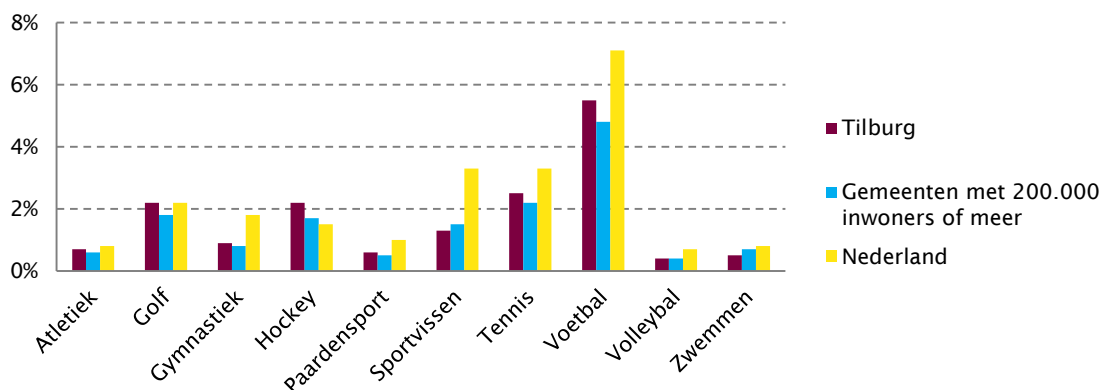

Bron: Ledentalrapportage 2017 NOC*NSF. Bewerking: Mulier Instituut.

In Tilburg zijn circa 2.000 inwoners lid van de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (0,9% van de totale bevolking). Dit is relatief weinig ten opzichte van het landelijke gemiddelde (figuur 2.13). Het percentage KNGU-leden in Tilburg is iets hoger ten opzichte van alle Nederlandse gemeenten met 200.000 inwoners of meer. Ook het aantal inwoners van Tilburg dat lid is van de Nederlandse Volleybalbond is relatief laag ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde, maar gelijk aan het percentage in de grote gemeenten.

² De hockeybond KNHB telde in 2016 ruim 250.000 leden; een toename van meer dan 100.000 leden t.o.v. 2000.

Figuur 2.13 Benchmark sportbondleden Tilburg bij de tien grootste sportbonden van Nederland (in procenten van de totale bevolking)

Bron: Ledentalrapportage 2017 NOC*NSF. Bewerking: Mulier Instituut.

Sporters³

De gemeente Tilburg voert structureel een burgeronderzoek uit, waarbij ook het sport- en beweeggedrag van de inwoners in beeld wordt gebracht. De gemeente hanteert eigen normen wanneer men als sporter wordt gedefinieerd, waardoor het niet mogelijk is de sportdeelname te vergelijken met landelijke cijfers.

Kinderen (4- tot 11-jarigen)

De gemeente Tilburg vindt dat haar jeugd minimaal twee keer per week minstens een uur zou moeten sporten. 74 procent van de kinderen in Tilburg voldoet in 2016 aan deze norm. Dit percentage is gelijk aan 2013. Zwemmen (36%) en voetbal (31%) zijn de sporten die kinderen met regelmaat (minimaal twee keer per maand) beoefenen. Drie kwart van de kinderen (75%) is lid van een sportvereniging of sportclub.

Jongeren (12- tot 18-jarigen)

72 procent van de jongeren voldoet in 2016 aan de Tilburgse norm van minimaal twee keer per week minstens een uur sporten. Dit percentage verschilt niet significant van het percentage in 2013. De sporten die jongeren met regelmaat (minimaal twee keer per maand) beoefenen zijn vooral voetbal (32%), hockey (14%) en fitness (13%). Bijna drie kwart (73%) van de jongeren is lid van een sportvereniging of sportclub.

Volwassenen (18 jaar of ouder)

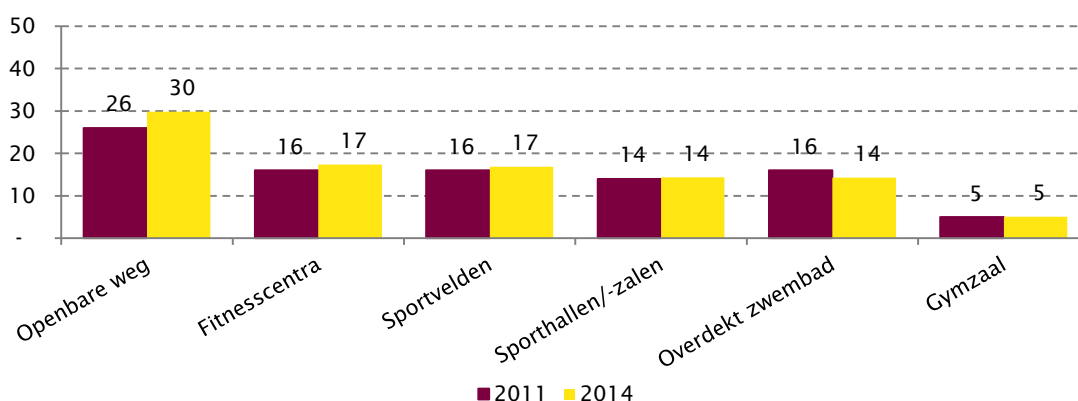
Bijna de helft van volwassenen in Tilburg wordt in 2016 door de gemeente Tilburg gezien als iemand die sport (47%), gedefinieerd als iemand die minimaal een keer per week minimaal een uur sport. Dit aandeel is vergelijkbaar met het aandeel in 2012 en 2014. De grootste groep volwassen sporters doet dit ongebonden (56%). Sporten in verenigingsverband doet ongeveer een kwart van de sporters (24%). Het percentage sporters in verenigingsverband laat sinds 2008 een sterk dalende lijn zien (35% in 2008).

³ Gebaseerd op drie rapporten van de gemeente Tilburg, afdeling Informatie en Kenniscentrum. (1) Sportbeoefening van 4- tot en met 11-jarigen in Tilburg 2016, (2) Sportbeoefening van 12- tot en met 18-jarigen in Tilburg 2016 en (3) Burgeronderzoek Tilburg 2016 Deel Sport.

2.4 Sportaccommodatiegebruik

Hoewel snel aan sportaccommodaties wordt gedacht als het om sportbeoefening gaat, maakt de Nederlander (6-79 jaar) bij het sporten vooral veel gebruik van de openbare weg (30%, figuur 2.14). Daarbij wordt de openbare weg gebruikt voor hardlopen, wandelen en wielrennen. Ongeveer een derde van de bevolking (30%) heeft in 2014 voor de sportbeoefening gebruikgemaakt van de openbare weg. Voor fitnesscentra en sportvelden geldt dat 17 procent van de bevolking hiervan in 2014 gebruikgemaakt heeft, gevolgd door de sporthallen en -zalen (14%) en overdekte zwembaden (14%). De gymzalen zijn door de Nederlanders beduidend minder als sportaccommodatie gebruikt (5%). In vergelijking met 2011 valt op dat het gebruik van de openbare weg is toegenomen (26% in 2011), terwijl het gebruik van sporthallen, sportzalen en gymzalen gelijk is gebleven.

Figuur 2.14 Gebruik van typen accommodaties voor sportbeoefening in 2011 en 2014, in percentage van de Nederlandse bevolking (6-79 jaar)

Bron: OBiN 2010-2011 en 2013-2014. Bewerking: Mulier Instituut.

Wanneer we op basis van landelijke gegevens kijken naar welke leeftijdsklassen de voornaamste gebruikers zijn van de sporthallen, sportzalen en gymzalen, dan zien we dat deze met name door de Nederlandse jeugd worden gebruikt (tabel 2.3). Het gebruik neemt af naarmate de leeftijd toeneemt. Bij het gebruik van de openbare weg valt op dat met name de Nederlandse volwassenen (waaronder de ouderen) deze voor de sportbeoefening gebruiken.

Tabel 2.3 Gebruik van typen accommodaties voor sportbeoefening in 2014 naar leeftijdsklasse (percentage van de Nederlandse bevolking)

	Gebruik sporthal/-zaal	Gebruik gymzaal	Gebruik openbare weg
6-79 jaar	14	5	30
6-11 jaar	32	15	12
12-17 jaar	34	14	24
18-24 jaar	25	7	31
25-34 jaar	15	3	39
35-49 jaar	10	3	35
50-64 jaar	7	2	33
65-79 jaar	6	3	21

Bron: OBiN, 2013-2014. Bewerking: Mulier Instituut.

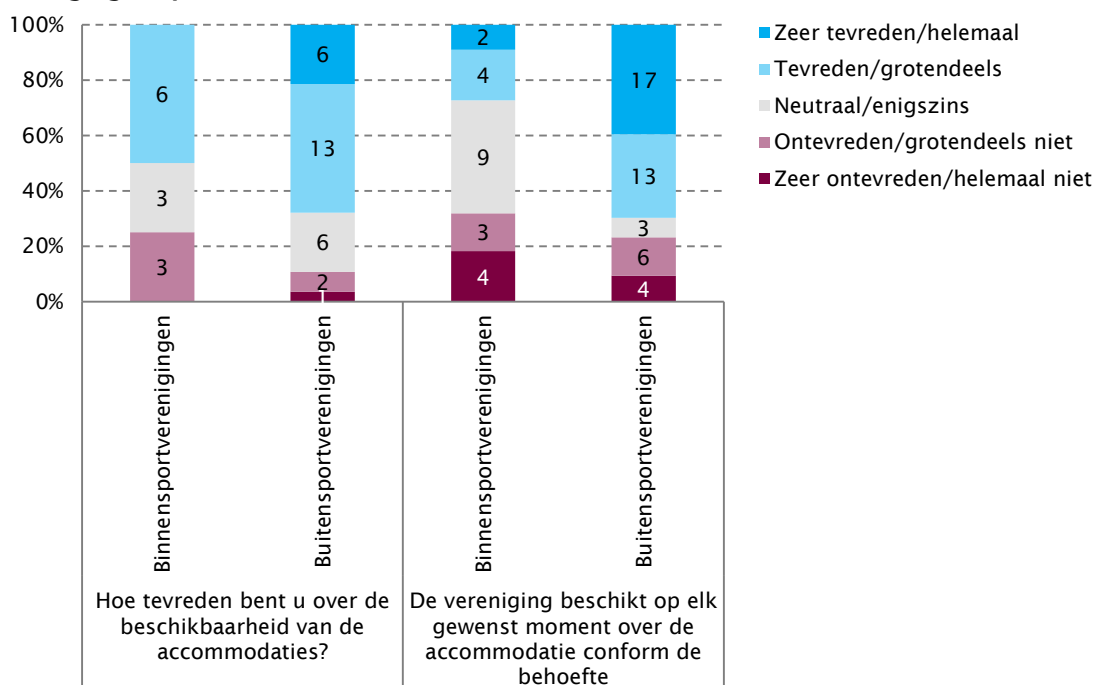
Tilburg

Het Mulier Instituut heeft in 2017 een verenigingsmonitor voor de gemeente Tilburg uitgevoerd⁴. Hierin is de stand van zaken bij de Tilburgse sportverenigingen in beeld gebracht, waarbij verschillende aspecten van het functioneren van de verenigingen aan bod komen.

In de verenigingsmonitor komt naar voren dat de Tilburgse binnensportverenigingen minder tevreden zijn over het aanbod aan binnensportruimte dan de buitensportverenigingen over het aanbod aan buitensportruimte. Een kwart van de binnensportverenigingen is (zeer) ontevreden over de beschikbaarheid van de accommodaties waarvan gebruik wordt gemaakt, ten opzichte van 11 procent van de buitensportverenigingen. Buitensportverenigingen hebben doorgaans een grote mate van autonomie over de accommodatie waar zij gebruik van maken, waar zij veelal de enige gebruiker zijn. Binnensportverenigingen delen de accommodatie waar zij gebruik van maken met een veelvoud van andere gebruikers. Relatief veel binnensportverenigingen (32%) kunnen naar hun mening niet altijd op de gewenste dagen en tijden gebruikmaken van de accommodaties (figuur 2.15).

Ten opzichte van de buitensportverenigingen (16%) hanteren relatief veel binnensportverenigingen (23%) een ledenstop of wachtlijst. De binnensportverenigingen die een ledenstop of wachtlijst hanteren geven aan dit te doen omdat zij niet over voldoende ruimte in de accommodaties kunnen beschikken op de gewenste momenten. De buitensportverenigingen met een ledenstop of wachtlijst doen dit vanwege onvoldoende capaciteit voor trainingen of wedstrijden.

Figuur 2.15 Mening sportverenigingen Tilburg over accommodatieaanbod naar type vereniging (in procenten en aantallen)

Bron: Verenigingsmonitor 2017 Tilburg.

⁴ Slot-Heijs, J. & Kalmthout, J. van (2017). *Verenigingsmonitor 2017 Tilburg*. Utrecht: Mulier Instituut.

3. Aanbod

In dit hoofdstuk zetten we het aanbod aan binnensportruimte in Tilburg uiteen. Binnensportruimte wordt gezien als de overdekte sportruimte die wordt benut voor de beoefening van meerdere zaalsporten en het geven van bewegingsonderwijs. Het bijzondere van deze accommodaties is enerzijds het dubbelgebruik voor sport en bewegingsonderwijs en anderzijds dat meerdere sporten door middel van verschillende belijningen van dezelfde sportvloer gebruikmaken. Dat onderscheidt dit soort accommodaties van andere overdekte accommodaties, zoals turnhallen, tennishallen en fitnesscentra, die alleen voor één tak van sport gebruikt kunnen worden. Waar het gaat om de multifunctionele overdekte accommodaties, is een driedeling in typen gangbaar. Deze indeling is gebaseerd op de oppervlakte van de sportvloer. Hierbij wordt van groot naar klein onderscheid gemaakt in sporthallen, sportzalen en gymzalen.

3.1 Huidige situatie

Sporthallen

Standaardsporthallen hebben een sportvloer van minimaal 44 bij 24 meter. In sporthallen wordt ruimte geboden om zowel trainings- als competitievormen af te werken voor badminton, basketbal, volleybal, zaalhandbal, zaalhockey, zaalkorfbal, zaalvoetbal, en sporten zonder belijning (zoals diverse gevechts- en verdedigingssporten, gymnastiek, tafeltennis en turnen).

In Tilburg staan dertien sporthallen die allen beschikbaar zijn voor de (georganiseerde) binnensport (tabel 3.1). Acht sporthallen zijn in gemeentelijke eigendom en worden geëxploiteerd door Sportbedrijf Tilburg⁵. In de meeste sporthallen zijn één of meerdere scheidingswanden aanwezig, waardoor het mogelijk is om gelijktijdig meerdere gymlessen te accommoderen en om gedeelde zaalhuur door meerdere gebruikers mogelijk te maken.

Het schoolgebouw op de voormalige locatie van Campus013 beschikt over een inpandige sporthal. De hal wordt in het schooljaar 2017/'18 gebruikt door de mbo-opleiding Orde en Veiligheid van de Onderwijsgroep Tilburg⁶. De Onderwijsgroep onderzoekt de mogelijkheid om de opleiding te verhuizen naar het Stappegoorgebied⁷, waardoor de sporthal mogelijk buiten gebruik raakt.

De sporthal van Club Pellikaan wordt door de Tilburgse sportverenigingen als dusdanig verouderd gezien dat deze niet meer geschikt is voor het accommoderen van de verenigingssporten (zie hoofdstuk 6). De sporthallen van Tilburg University worden bijna uitsluitend gebruikt door de studentensport en zijn slechts beperkt beschikbaar voor de reguliere sportverenigingen (zie hoofdstuk 6).

⁵ Sportbedrijf Tilburg is een afdeling van de gemeente Tilburg. Het sportbedrijf beheert en exploiteert de gemeentelijke sportvoorzieningen in Tilburg.

⁶ Onderwijsgroep Tilburg verzorgt middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) in Tilburg. De gemeente Tilburg heeft formeel niet de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van het mbo en vmbo. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de Onderwijsgroep.

⁷ Het Stappegoorgebied omvat de stadsdelen Tilburg Oud-Noord, Oud-Zuid, Zuid en de binnenstad.

Tabel 3.1 Aanbod van sporthallen in Tilburg (afmetingen in meters)

Accommodatie	Stadsdeel	Exploitant	Afmetingen			Opmerking
			L	B	H	
Gemeentelijke sporthallen						
't Ruiven	Berkel-Enschot	Sportbedrijf Tilburg	44	29	7,0	Eén scheidingswand aanwezig
De Drieburcht	Noord	Sportbedrijf Tilburg	44	24	7,0	Twee scheidingswanden aanwezig
De Dongewijk	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	44	28	7,0	Twee scheidingswanden aanwezig
De Reeshof	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	44	25	7,0	Twee scheidingswanden aanwezig
De Roomley	Udenhout	Sportbedrijf Tilburg	42	24	7,0	Eén scheidingswand aanwezig
T-Kwadraat I	Zuid	Sportbedrijf Tilburg	50	33	11,0	Twee scheidingswanden aanwezig
T-Kwadraat II	Zuid	Sportbedrijf Tilburg	50	27	11,0	Twee scheidingswanden aanwezig
De Blaak	Zuid-West	Sportbedrijf Tilburg	44	24	7,0	Twee scheidingswanden aanwezig
Niet-gemeentelijke sporthallen						
Voormalige Campus013	Noord	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.	n.b.	n.b.	Geen scheidingswand aanwezig
De Westerwel	Reeshof	Stichting Biezonderwijs	44	24	7,0	Twee scheidingswanden aanwezig
Club Pellikaan	West	Club Pellikaan	50	30	n.b.	Geen scheidingswand aanwezig
Tilburg University I	West	Tilburg University	40	28	9,0	Geen scheidingswand aanwezig
Tilburg University II	West	Tilburg University	44	24	7,5	Eén scheidingswand aanwezig

Sportzalen

Sportzalen zijn kleiner dan sporthallen en groter dan gymzalen. Standaard sportzalen hebben een sportvloer van circa 28 bij 22 meter. In sportzalen wordt ruimte geboden voor badminton, basketbal, volleybal en sporten zonder belijning (zoals diverse gevechts- en verdedigingssporten, gymnastiek, tafeltennis en turnen), met in principe mogelijkheden voor competitie en training. De benodigde afmetingen en de eisen van de betreffende bond staan niet toe dat voor zaalhandbal, zaalhockey, zaalkorfbal en zaalvoetbal officiële competitiewedstrijden gespeeld kunnen worden in sportzalen. Wel kunnen sportzalen voor deze sporten als trainingsmogelijkheden fungeren.

In Tilburg staan drie sportzalen die allen beschikbaar zijn voor de (georganiseerde) binnensport, waarvan één in gemeentelijke eigendom is (tabel 3.2). Tafeltennisvereniging Irene is (samen met tafeltennisvereniging Luto) op zoek naar een locatie voor een nieuwe accommodatie, waardoor de bestaande sportzaal van de vereniging mogelijk buiten gebruik raakt. De sportzaal van het Jozefmavo en De Grote Beemd zijn door middel van een scheidingswand in twee delen te scheiden.

Tabel 3.2 Aanbod van sportzalen in Tilburg (afmetingen in meters)

Accommodatie	Stadsdeel	Exploitant	Afmetingen			Opmerking
			L	B	H	
Gemeentelijke sportzaal						
De Grote Beemd	Reeshof	Yask	25	22	7	Eén scheidingswand aanwezig
Niet-gemeentelijke sportzaal						
Jozefmavo	West	Ons Middelbaar Onderwijs	25	23	5,5	Eén scheidingswand aanwezig
TTV Irene	Oud-Noord	Tafeltennisvereniging Irene	30	20	n.b.	Geen scheidingswand aanwezig

Gymzalen

Gymzalen worden primair gebouwd om het bewegingsonderwijs van (basis)scholen te faciliteren en zijn niet voor alle (verenigings)sporten geschikt. De afmetingen van gymzalen zijn vaak afgeleid uit de afmetingen die zijn opgenomen in de Modelverordening Huisvesting Onderwijs (21 bij 12 meter)⁸. Deze afmetingen bieden in principe mogelijkheden voor training en competitie voor badminton, diverse gevechts- en verdedigingssporten en tafeltennis. Gymzalen kunnen in sommige gevallen wel als trainingsmogelijkheden voor andere sporten fungeren.

In Tilburg staan zeventig gymzalen, verspreid over 57 locaties (tabel 3.3). Zeventien gymzalen zijn in gemeentelijke eigendom. De meeste gymzalen zijn in eigendom van schoolbesturen of -gemeenschappen. Niet alle niet-gemeentelijke gymzalen zijn beschikbaar voor gebruik door externen en zodoende niet beschikbaar voor de (georganiseerde) binnensport. Deze gymzalen worden alleen gebruikt voor het bewegingsonderwijs van de desbetreffende scholen. De toegankelijkheid van deze gymzalen kan daarbij een rol spelen, bijvoorbeeld doordat de gymzalen alleen vanuit de school te bereiken zijn. Vanuit privacy- en veiligheidsoverwegingen is het een drempel voor schoolbesturen om externen buiten schooltijd toegang te geven tot het schoolgebouw. De gemeentelijke gymzalen zijn allen beschikbaar voor de (georganiseerde) binnensport.

Overig aanbod

In Tilburg liggen meerdere zalen die in meer of mindere mate breed inzetbaar zijn en een deel van de vraag naar binnensportruimte opvangen. In het sportcomplex T-Kwadraat zijn, naast de twee sporthallen, ook een danszaal en een judozaal aanwezig. In de sportcomplexen De Roomley en 't Ruiven zijn naast de sporthallen ook dojo's aanwezig.

Daarnaast liggen meerdere sportspecifieke binnensportruimtes in Tilburg. Zo beschikken de vijf Tilburgse tafeltennisverenigingen (Irene, LUTO, Slag-Zin, S.B.N. en TIOS '51) over een eigen tafeltennisaccommodatie (waarvan de zaal van TTV Irene breed inzetbaar is), en beschikt gymnastiek- en turnvereniging Kunst & Kracht over een eigen accommodatie waarin, naast een breed inzetbare gymzaal, tevens een turnzaal en danszaal aanwezig zijn.

⁸ In de gemeentelijke verordening van de gemeente Tilburg betreffende onderwijshuisvesting is opgenomen dat een binnensportruimte voor het bewegingsonderwijs minimaal 252 vierkante meter dient te zijn (21 bij 12 meter), conform wat is opgenomen in de Modelverordening Huisvesting Onderwijs.

Tabel 3.3 Aanbod van gymzalen in Tilburg

Accommodatie	Stadsdeel	Exploitant	Beschikbaar voor externen
<i>Gemeentelijke gymzalen</i>			
Berkelseweg	Berkel-Enschot	Sportbedrijf Tilburg	Ja
De Dirigent	Noord	Stichting Tangent	Ja
De Symfonie	Noord	ContourdeTwern	Ja
Donizettistraat	Noord	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Sibeliusstraat	Noord	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Verhulstlaan	Noord	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Staringstraat	Oud-Zuid	Sportbedrijf Tilburg	Ja
S.O.V. Tilbria	Oud-Zuid	S.O.V. Tilbria	Ja
Bergeijkstraat I	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Bergeijkstraat II	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	Ja
De Boemerang	Reeshof	Stichting Xpect Primair	Ja
Dongewijkdreef I	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Dongewijkdreef II	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Meerssenstraat	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Mingersbergstraat	Reeshof	Sportbedrijf Tilburg	Ja
De Schelf	Udenhout	Sportbedrijf Tilburg	Ja
Cederstraat	West	Sportbedrijf Tilburg	Ja
<i>Niet-gemeentelijke accommodaties</i>			
Sint Caecilia	Berkel-Enschot	Stichting Tangent	Ja
Voormalige Campus013 I	Noord	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.
Voormalige Campus013 II	Noord	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.
Cobbenhagenlyceum I	Noord	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
Cobbenhagenlyceum II	Noord	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
Cobbenhagenmavo	Noord	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
Praktijkcollege Tilburg	Noord	Stichting Biezonderwijs	n.b.
Noorderlicht I	Noord	Stichting Biezonderwijs	Nee
Noorderlicht II	Noord	Stichting Biezonderwijs	Nee
Het Spoor	Oud-Noord	ContourdeTwern	Ja
Leonard van Vechelstraat	Oud-Noord	Stichting Xpect Primair	n.b.
ROC Tilburg, Kasteeldreef	Oud-Noord	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.
Cleijn Hasselt	Oud-Noord	Stichting Xpect Primair	Ja
De Cocon	Oud-Noord	Stichting Tangent	n.b.
De Vijf Hoeven	Oud-Noord	Stichting Xpect Primair	n.b.
Oculus	Oud-Noord	Stichting Opmaat	n.b.
Sint Odulphuslyceum I	Oud-Zuid	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
Sint Odulphuslyceum II	Oud-Zuid	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
De Triangel	Oud-Zuid	Stichting Xpect Primair	n.b.
Armhoefse Akker	Oud-Zuid	SKOTZO	n.b.
De Vuurvogel	Oud-Zuid	Stichting Opmaat	n.b.
Fatima	Oud-Zuid	SKOTZO	n.b.
Parcours	Oud-Zuid	Stichting Biezonderwijs	Nee

Vervolg tabel 3.3 Aanbod van gymzalen in Tilburg

Accommodatie	Stadsdeel	Exploitant	Beschikbaar voor externen
Pendula	Oud-Zuid	SKOTZO	n.b.
Zonnesteen	Oud-Zuid	Stichting Biezonderwijs	Nee
De Elzen	Oud-Zuid	Stichting Xpect Primair	n.b.
Reeshofcollege I	Reeshof	Onderwijsgroep/OVOT	n.b.
Reeshofcollege II	Reeshof	Onderwijsgroep/OVOT	n.b.
Klinkers	Reeshof	Stichting Xpect Primair	n.b.
Koolhoven	Reeshof	Stichting Opmaat	n.b.
Amarant	West	Amarant Groep	Ja
De Rooi Pannen I	West	De Rooi Pannen	n.b.
De Rooi Pannen II	West	De Rooi Pannen	n.b.
Schakelcollege Tilburg	West	Onderwijsgroep Tilburg	Ja
Theresialyceum I	West	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
Theresialyceum II	West	Ons Middelbaar Onderwijs	n.b.
De Bodde	West	Stichting Biezonderwijs	Ja
De Salto	West	Vereniging Kunst & Kracht	Ja
Antares	West	Stichting Xpect Primair	n.b.
De Spreekhoorn	West	Stichting Koninklijke Auris Groep	n.b.
Jeanne d'Arc	West	Stichting Xpect Primair	n.b.
Rendierhof	West	Jan Ligthartgroep Tilburg	n.b.
Koning Willem II College I	Zuid	SOVOT	Ja
Koning Willem II College II	Zuid	SOVOT	Ja
Koning Willem II College III	Zuid	SOVOT	Ja
Koning Willem II College IV	Zuid	SOVOT	Ja
ROC Tilburg I, Stappegoorweg	Zuid	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.
ROC Tilburg II, Stappegoorweg	Zuid	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.
Onderwijscentrum Leijpark	Zuid	Bestuur Onderwijscentrum Leijpark	n.b.
De Alm	Zuid	SKOTZO	n.b.
Panta Rhei, Sartostraat	Zuid	Stichting Opmaat	n.b.
Voormalig Frater van Gemertschool	Zuid-West	Onderwijsgroep Tilburg	n.b.
Christoffel	Zuid-West	Stichting Xpect Primair	n.b.

3.2 Landelijk vergeleken

Tilburg heeft in vergelijking met landelijke cijfers relatief weinig sporthallen en sportzalen, en juist veel gymzalen. Dat blijkt uit een vergelijking die we maakten op basis van de gegevens uit de Database SportAanbod (DSA)⁹.

De sporthallen, sportzalen en gymzalen in Tilburg vertalen zich naar 115 zaaldelen¹⁰. Hierbij is een sporthal drie zaaldelen (ongeacht of twee scheidingswanden aanwezig zijn), een sportzaal (ongeacht of een scheidingswand aanwezig is) telt voor twee zaaldelen en een gymzaal als één zaaldeel. Het totale aanbod aan binnensportruimte in Tilburg is daarmee relatief laag vergeleken met het landelijke gemiddelde; met name het aantal sporthallen en sportzalen blijft achter (tabel 3.4). Tilburg beschikt over 1,5 sporthal per 25.000 inwoners (ten opzichte van landelijk 2,3) en over 0,3 sportzalen per 25.000 inwoners (ten opzichte van landelijk 1,0).

Het aanbod aan sporthallen en sportzalen in Tilburg is redelijk in lijn met het aanbod in andere gemeenten met 200.000 inwoners of meer. Vergeleken met deze gemeenten, en het Nederlandse gemiddelde, beschikt Tilburg over relatief veel gymzalen, waardoor het totale aanbod in Tilburg het gemiddelde in de gemeenten met 200.000 inwoners of meer overstijgt.

Tabel 3.4 Benchmark aanbod binnensportruimte Tilburg in 2018

	Sporthallen		Sportzalen		Gymzalen		Zaaldelen	
	Absoluut	Per 25.000 inwoners	Absoluut	Per 25.000 inwoners	Absoluut	Per 25.000 inwoners	Absoluut	Per 25.000 inwoners
Tilburg (t.o.v. Nederland)	13	1,5 (-0,8)	3	0,3 (-0,7)	70	8,1 (+1,8)	115	13,4 (-1,6)
Gemeenten met 200.000 inwoners of meer (t.o.v. Nederland)	171	1,3 (-1,0)	69	0,5 (-0,5)	864	6,7 (+0,4)	1.515	11,7 (-3,3)
Nederland	1.548	2,3	682	1,0	4.310	6,3	10.318	15,0

Bron: Databestand SportAanbod (DSA), 2018.

⁹ De DSA wordt gesubsidieerd door het ministerie van VWS en is in beheer van het Mulier Instituut. De accommodatiegegevens uit de DSA worden uitgewisseld en gesynchroniseerd met sportbonden, provinciale sportraden, gemeenten en overige partijen (o.a. Kadaster, CBS, Locatus).

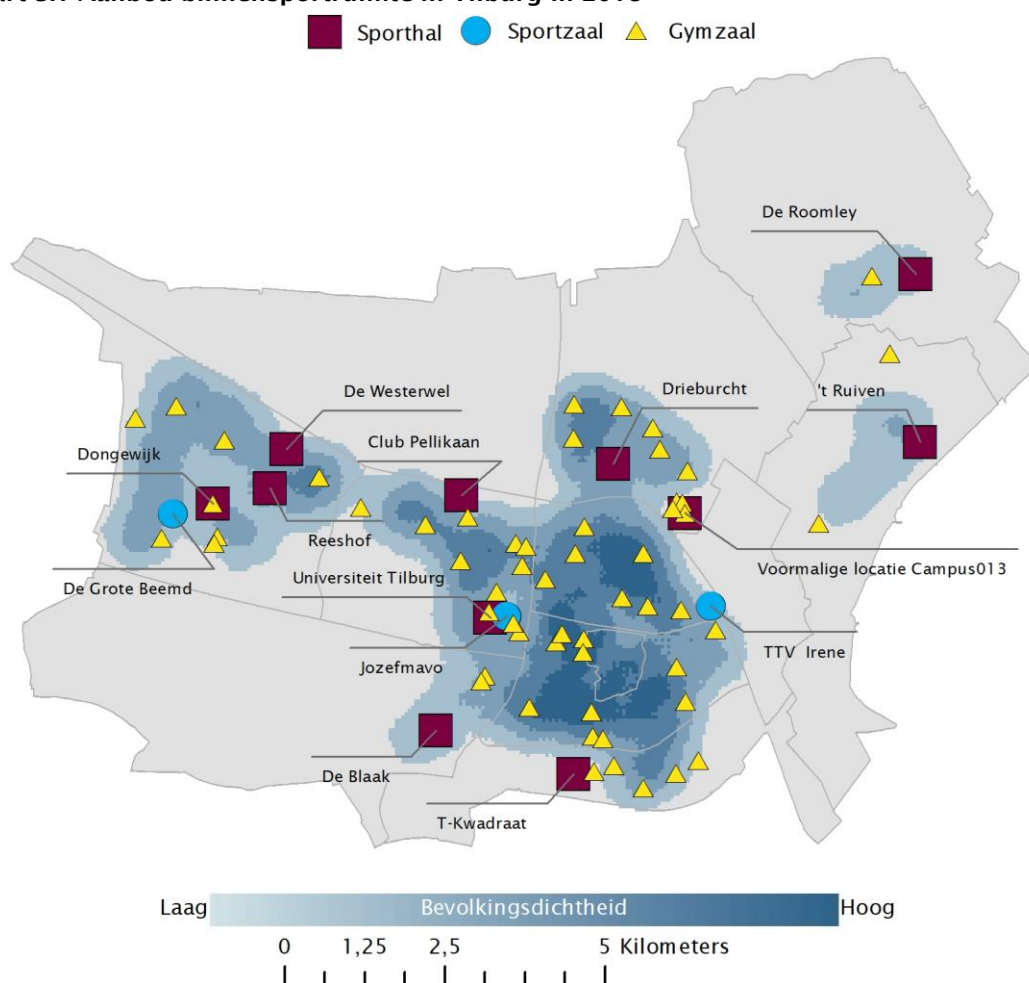
¹⁰ Dertien sporthallen (39 zaaldelen), drie sportzalen (zes zaaldelen) en zeventig gymzalen (70 zaaldelen).

3.3 Spreiding

De spreiding van de Tilburgse binnensportruimtes is dusdanig dat het aanbod voor vrijwel alle inwoners goed bereikbaar is. Ook ten opzichte van de scholen in de gemeente liggen de binnensportruimtes goed verspreid zodat de afstanden die overbrugd moeten worden voor het bewegingsonderwijs klein zijn.

De sporthallen en sportzalen liggen over het algemeen redelijk aan de rand van de woongebieden met een hoge bevolkingsdichtheid. De gymzalen liggen verspreid over de hele gemeente (kaart 3.1). Opvallend is dat in het oosten van het Stappegoorgebied geen gemeentelijke gymzaal of een sporthal aanwezig is (zie bijlage 1).

Kaart 3.1 Aanbod binnensportruimte in Tilburg in 2018

Noot: in bijlage 1 is een kaart met de namen van de gymzalen opgenomen.

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Inwoners

De inwoners van Tilburg moeten gemiddeld 1,5 kilometer reizen naar de dichtstbijzijnde sporthal; dat is vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde, maar gemiddeld bijna een halve kilometer meer dan het gemiddelde in de gemeenten met 200.000 inwoners of meer. Als gevolg van het beperkte aantal sportzalen in Tilburg is de gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde sporthal of -zaal niet significant lager dan de gemiddelde afstand tot alleen de dichtstbijzijnde sporthal. Voor bijna alle inwoners van Tilburg is de afstand tot de dichtstbijzijnde sporthal of sportzaal minder dan 3 kilometer. De gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde sporthal, -zaal of gymzaal is in Tilburg circa 500 meter.

In de bereikbaarheid van de binnensportruimtes is een duidelijke scheiding naar stadsdelen te maken (tabel 3.5). De inwoners van Tilburg Noord, Reeshof, Udenhout, Tilburg West en Tilburg Zuid-West moeten gemiddeld het minst verst reizen naar de dichtstbijzijnde sporthal. Door de ligging van de sportzaal van TTV Irene is de gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde sporthal of -zaal in Tilburg Oost beduidend lager dan de gemiddelde afstand tot alleen de dichtstbijzijnde sporthal. Wanneer ook de gymzalen worden meegenomen, verdwijnen de verschillen naar stadsdeel in de gemiddelde afstanden naar de dichtstbijzijnde binnensportruimte.

Tabel 3.5 Gemiddelde afstand inwoners Tilburg naar dichtstbijzijnde binnensportruimte naar type en stadsdeel (in kilometers, gemeten over de weg)

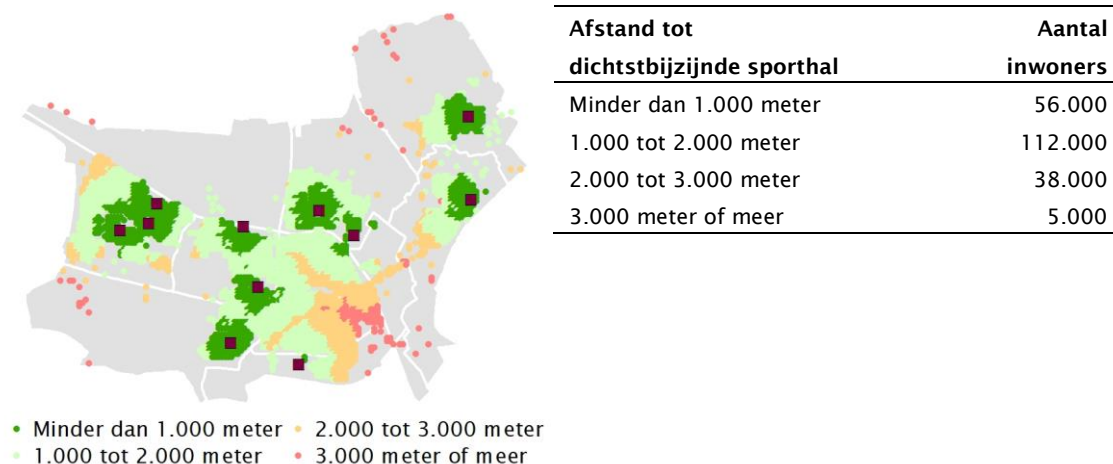
	Sporthal	Sporthal of -zaal	Sporthal, -zaal of gymzaal
Berkel-Enschot	1,3	1,2	0,9
Binnenstad	2,2	1,9	0,6
Noord	1,0	1,0	0,5
Noord-West	2,3	2,3	1,9
Oost	2,2	0,9	0,9
Oud-Noord	1,7	1,5	0,4
Oud-Zuid	2,1	1,6	0,5
Reeshof	1,2	1,1	0,6
Udenhout	1,1	1,1	0,7
West	1,1	1,0	0,5
Zuid	2,2	2,1	0,5
Zuid-West	1,0	1,0	0,6
Tilburg	1,5	1,3	0,5
<i>Gemeenten met 200.000 inwoners of meer</i>	<i>*1,1</i>	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>
<i>Nederland</i>	<i>*1,6</i>	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>

* Bron: Brancherapport Sportaccommodaties in Nederland: Kaarten en kengetallen, Mulier Instituut, 2016.

Voor circa 5.000 inwoners (2 procent van de bevolking) is de afstand tot de dichtstbijzijnde sporthal groter dan 3 kilometer¹¹. Deze inwoners zijn veelal woonachtig in het oosten van het Stappegoorgebied (kaart 3.2). De dichtstbijzijnde sporthal voor deze inwoners betreft veelal de sporthal in het schoolgebouw van de voormalige Campus013.

¹¹ 3 kilometer wordt beschouwd als de afstand die men bereid is om te overbruggen voor sportbeoefening (Sportaccommodaties in Beeld, Mulier Instituut, 2015).

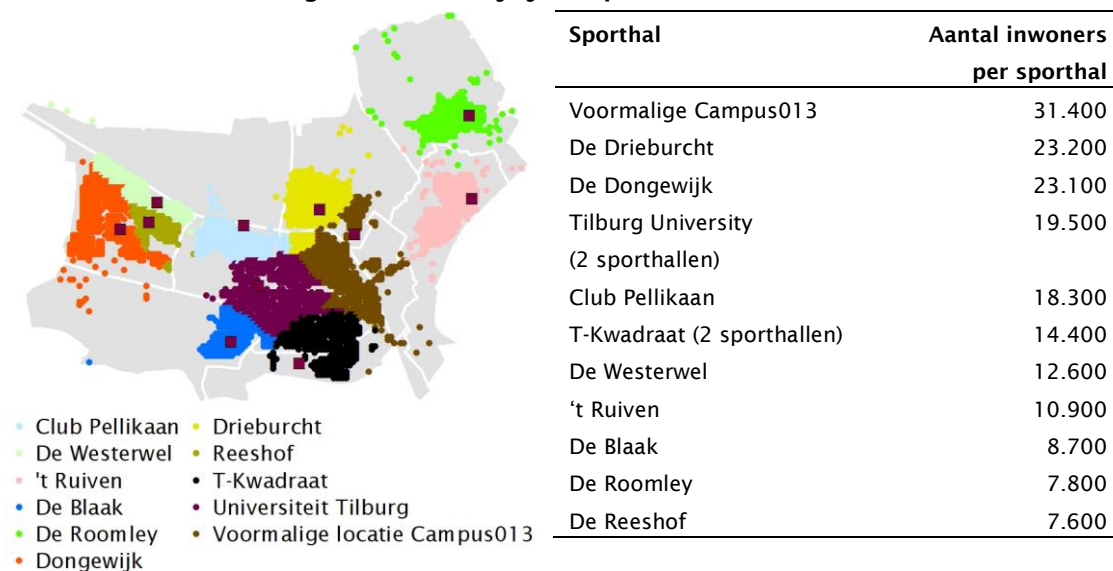
Kaart 3.2 Afstand inwoners Tilburg naar dichtstbijzijnde sporthal in 2018

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

De sporthallen van Tilburg University zijn voor de meeste inwoners van Tilburg de dichtstbijzijnde sporthallen (39.000 inwoners, 19.500 inwoners per sporthal). Wanneer alle inwoners van Tilburg worden verdeeld naar de dichtstbijzijnde sporthal, is de druk op de sporthal in het schoolgebouw van de voormalige Campus013 het hoogst (kaart 3.3). Ook de druk op de sporthallen De Drieburcht en De Dongewijk is relatief hoog. Nabij sporthal Dongewijk liggen echter de sporthallen De Westerwel en De Reeshof.

Kaart 3.3 Inwoners Tilburg naar dichtstbijzijnde sporthal in 2018

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

In bijlage 2 zijn de gevolgen van het niet meenemen van de sporthallen van Tilburg University en van de sporthal in het schoolgebouw van de voormalige Campus013 weergegeven.

Bewegingsonderwijs

De spreiding van de binnensportruimtes over Tilburg dient dusdanig te zijn dat de gemeente voldoet aan haar taakstelling om te voorzien in binnensportruimte voor het bewegingsonderwijs. De binnensportruimte waar de scholen hun gymlessen geven, moet binnen een bepaalde afstand vanaf het schoolgebouw te bereiken zijn. Het uitgangspunt in de Tilburgse verordening voor onderwijshuisvesting¹² is dat een basisschool het bewegingsonderwijs kan geven in een binnensportruimte binnen 1.000 meter loopafstand van het schoolgebouw. Dit uitgangspunt is ook van toepassing op het speciaal onderwijs (sbo & (v)so). Voor het voortgezet onderwijs wordt uitgegaan van een maximale afstand van 2.000 meter hemelsbreed.

Van de 54 basisscholen in Tilburg geeft alleen basisschool Rennevoirt in Berkel-Enschot het bewegingsonderwijs in een binnensportruimte dat meer dan 1.000 meter loopafstand gelegen is van het schoolgebouw. De school maakt gebruik van sporthal 't Ruiven (1.300 meter) en de gymzaal bij basisschool Sint Caecilia (1.200 meter). De overige 53 Tilburgse basisscholen geven allen hun bewegingsonderwijs in een binnensportruimte binnen 1.000 meter loopafstand van het schoolgebouw, in vrijwel alle gevallen betreft de afstand slechts een paar honderd meter.

De zeven Tilburgse scholen voor het speciaal onderwijs hebben allen een (eigen) binnensportruimte nabij het schoolgebouw waar gebruik van wordt gemaakt voor het bewegingsonderwijs.

Twaalf van de vijftien scholen voor het middelbaar onderwijs in Tilburg beschikken over één of meerdere eigen binnensportruimtes waar het bewegingsonderwijs kan plaatsvinden. Alle scholen hebben meerdere (gemeentelijke) binnensportruimtes binnen 2.000 meter hemelsbreed van het schoolgebouw. De Nieuwste School (Tilburg Oud-Zuid) is de enige Tilburgse school voor het voortgezet onderwijs die geen sporthal binnen 2.000 meter hemelsbreed van het schoolgebouw bereikbaar heeft.

¹² Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Tilburg 2016.

4. Behoefte

In dit hoofdstuk beschrijven we de normatieve behoefte aan binnensportruimte vanuit de (georganiseerde) binnensport en het bewegingsonderwijs. Hierbij baseren we ons op landelijke normen en richtlijnen. De normatieve behoefte wordt zowel op gemeentelijk niveau als per stadsdeel beschreven.

4.1 (Georganiseerde) binnensport

De normatieve behoefte aan sporthallen en sportzalen voor de (georganiseerde) binnensport wordt berekend aan de hand van draagvlakcijfers uit de Planologische Kengetallen¹³. De draagvlakcijfers houden rekening met de omvang en samenstelling van de bevolking om het aantal benodigde sporthallen en sportzalen te bepalen. Het houdt geen rekening met (veranderingen in) de lokale sportdeelname of sportaccommodatiegebruik. De normatieve behoefte wordt weergegeven in een bandbreedte, met een theoretische minimale behoefte (minimaal aantal benodigde accommodaties) en een theoretische maximale behoefte (het maximaal aantal benodigde accommodaties).

Gymzalen en andere overdekte sportaccommodaties (zoals danszalen, dojo's en turnhallen) zonder vastgestelde normen om de behoefte mee te bepalen, kunnen een deel van de (sportspecifieke) vraag naar sporthallen en sportzalen opvangen.

Gemeente

In Tilburg bestaat voor de (georganiseerde) binnensport in 2018 een normatieve behoefte van tien tot dertien sporthallen, en tussen de zestien en twintig sportzalen. Het aanbod van dertien sporthallen is conform de maximale normatieve behoefte; het aanbod van drie sportzalen ligt (ruim) onder de normatieve behoeftebandbreedte (tabel 4.1).

De normatieve behoefte aan sporthallen en sportzalen in Tilburg vertaalt zich naar een normatieve behoefte van tussen de 61 en 78 zaaldelen. Het aanbod aan sporthallen en sportzalen vertaalt zich naar 45 zaaldelen; een aanbod (ruim) onder de normatieve behoeftebandbreedte.

De verwachte bevolkingsontwikkeling van Tilburg heeft een geringe invloed op de (afgeronde) normatieve behoefte aan binnensportruimte. Waar in 2018 een normatieve behoefte bestaat aan tussen de tien en dertien sporthallen, bestaat in 2025 en 2035 een normatieve bandbreedtebehoefte van tien tot veertien sporthallen. De normatieve behoefte aan sportzalen is in 2025 ongewijzigd ten opzichte van 2018; in 2035 verschuift de normatieve behoeftebandbreedte van tussen de zestien en twintig sportzalen naar tussen de zeventien en 21 sportzalen.

¹³ De Planologische Kengetallen (2002) betreft een bundel van vier delen met kengetallen die betrekking hebben op de planologie die is uitgegeven door Kluwer. In deel 3 zijn kengetallen opgenomen over de ruimte voor vrije tijd en recreatie.

Tabel 4.1 Gemeentebrede vraag-aanbodanalyse sporthallen en sportzalen Tilburg (o.b.v. Planologische Kengetallen) in 2018, 2025 en 2035 (in aantallen)

Type	Aanbod	Behoefte		Overschot (+)/tekort (-)	
		Min.	Max.	Min.	Max.
Sporthallen (3 zaaldelen)					
2018	13	10 (9,7)	13 (13,0)	+3	-
2025	13	10 (10,1)	14 (13,5)	+3	-1
2035	13	10 (10,2)	14 (13,6)	+3	-1
Sportzalen (2 zaaldelen)					
2018	3	16 (15,6)	20 (19,4)	-13	-17
2025	3	16 (16,1)	20 (20,2)	-13	-17
2035	3	17 (16,3)	21 (20,3)	-14	-18
Zaaldelen					
2018	45	61 (60,3)	78 (77,8)	-16	-33
2025	45	63 (62,6)	81 (80,7)	-18	-36
2035	45	63 (63,0)	82 (81,3)	-18	-37

Stadsdelen

Sportaccommodaties hebben een verzorgingsgebied dat niet ophoudt bij de grenzen van het stadsdeel (of bij de gemeentegrens). Dat wil zeggen dat de sporters die gebruikmaken van de sportaccommodatie niet per definitie woonachtig zijn in hetzelfde stadsdeel (of gemeente) als waar de sportaccommodatie zich bevindt. Om toch inzicht te geven in waar in Tilburg de meeste behoefte aan binnensportruimte bestaat, is de gemeentelijke behoefte aan sporthallen en sportzalen in tabel 4.2 uitgesplitst naar stadsdeel.

De grootste normatieve behoefte aan binnensportruimte in Tilburg bestaat in Tilburg Oud-Zuid en De Reeshof; om aan de normatieve behoefte van de inwoners van deze stadsdelen te voldoen, zijn in beide stadsdelen twee of drie sporthallen en drie of vier sportzalen nodig (tabel 4.2).

De verwachte bevolkingsontwikkeling van de meeste stadsdelen heeft slechts een geringe invloed op de (afgeronde) normatieve behoefte aan binnensportruimte. Alleen in Berkel-Enschot en Tilburg Noord is in 2035 normatief behoefte aan een extra sportzaal ten opzichte van de situatie in 2018; in de andere stadsdelen is de (afgeronde) normatieve behoefte in 2035 gelijk aan die van in 2018 (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Vraag-aanbodanalyse sporthallen en sportzalen stadsdelen Tilburg (o.b.v. Planologische Kengetallen) in 2018 en 2035 (in aantallen)

			Behoefte			
			2018		2035	
			Min.	Max.	Min.	Max.
		Aanbod				
Berkel-Enschot	Sporthallen	1	1 (0,5)	1 (0,7)	1 (0,8)	1 (1,0)
	Sportzalen	-	1 (0,8)	1 (1,0)	2 (1,3)	2 (1,6)
	Zaaldelen	3	3 (3,2)	4 (4,1)	5 (4,9)	7 (6,3)
Binnenstad	Sporthallen	-	1 (0,3)	1 (0,4)	1 (0,5)	1 (0,6)
	Sportzalen	-	1 (0,5)	1 (0,6)	1 (0,7)	1 (0,9)
	Zaaldelen	-	2 (1,9)	3 (2,4)	3 (2,8)	4 (3,6)
Noord	Sporthallen	2	1 (1,0)	2 (1,4)	1 (1,2)	2 (1,6)
	Sportzalen	-	2 (1,6)	2 (2,1)	2 (1,9)	3 (2,3)
	Zaaldelen	6	7 (6,4)	8 (8,2)	7 (7,2)	10 (9,3)
Noord-West	Sporthallen	-	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)
	Sportzalen	-	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)
	Zaaldelen	-	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)	- (0,1)
Oost	Sporthallen	-	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)	- (0,0)
	Sportzalen	-	- (0,1)	- (0,1)	- (0,0)	- (0,0)
	Zaaldelen	-	- (0,2)	1 (0,3)	- (0,1)	- (0,2)
Oud-Noord	Sporthallen	-	2 (1,5)	2 (2,1)	2 (1,5)	2 (2,0)
	Sportzalen	1	3 (2,5)	3 (3,1)	3 (2,4)	3 (3,0)
	Zaaldelen	2	10 (9,6)	13 (12,3)	9 (9,2)	12 (11,9)
Oud-Zuid	Sporthallen	-	2 (1,9)	3 (2,6)	2 (1,9)	3 (2,6)
	Sportzalen	-	3 (3,1)	4 (3,8)	3 (3,1)	4 (3,9)
	Zaaldelen	-	12 (11,9)	16 (15,4)	12 (11,9)	16 (15,4)
Reeshof	Sporthallen	3	2 (2,0)	3 (2,6)	2 (1,9)	3 (2,5)
	Sportzalen	1	3 (3,2)	4 (3,9)	3 (3,0)	4 (3,8)
	Zaaldelen	11	12 (12,2)	16 (15,8)	12 (11,8)	15 (15,2)
Udenhout	Sporthallen	1	1 (0,4)	1 (0,5)	1 (0,4)	1 (0,5)
	Sportzalen	-	1 (0,6)	1 (0,7)	1 (0,6)	1 (0,8)
	Zaaldelen	3	3 (2,3)	3 (3,0)	3 (2,4)	3 (3,1)
West	Sporthallen	3	1 (1,2)	2 (1,6)	1 (1,1)	2 (1,5)
	Sportzalen	1	2 (1,9)	3 (2,3)	2 (1,8)	3 (2,3)
	Zaaldelen	11	8 (7,3)	10 (9,4)	7 (7,1)	9 (9,1)
Zuid	Sporthallen	2	1 (0,4)	1 (0,5)	1 (0,4)	1 (0,5)
	Sportzalen	-	1 (0,6)	1 (0,8)	1 (0,6)	1 (0,9)
	Zaaldelen	6	3 (2,4)	3 (3,0)	3 (2,4)	3 (3,0)
Zuid-West	Sporthallen	1	1 (0,5)	1 (0,6)	1 (0,5)	1 (0,7)
	Sportzalen	-	1 (0,8)	1 (1,0)	1 (0,8)	1 (1,0)
	Zaaldelen	3	3 (3,0)	4 (3,9)	3 (3,1)	4 (4,1)

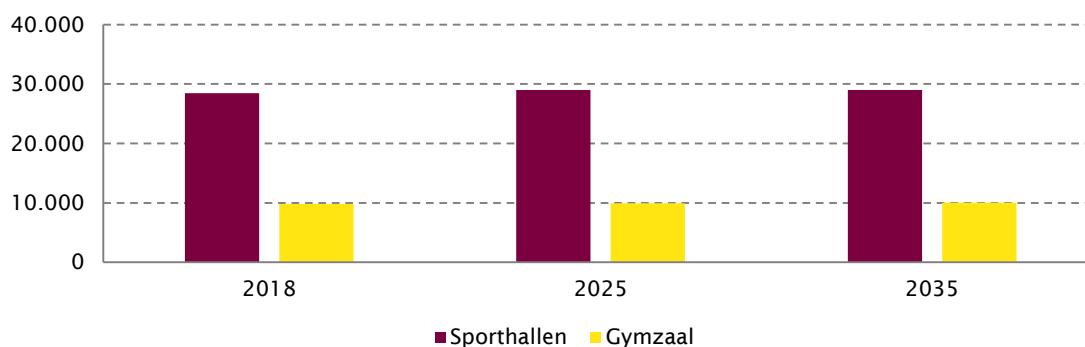
Aantal gebruikers

Op basis van de landelijke gebruikersprofielen van binnensportaccommodaties (zie paragraaf 2.4) kan een schatting worden gemaakt van het aantal inwoners van Tilburg dat in 2018, 2025 en 2035 gebruikmaakt van een binnensportruimte voor zijn of haar sportbeoefening. Dit is gestoeld op de veronderstellingen dat de landelijke cijfers toepasbaar zijn op de situatie in Tilburg en dat de gebruikerspercentages niet aan verandering onderhevig zijn.

Gemeente

Het aantal inwoners van Tilburg dat in 2018 gebruikmaakt van de sporthallen wordt geschat op circa 28.450; dat van de gymzalen op circa 9.800 inwoners (figuur 4.1). In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat het aantal inwoners van Tilburg tot en met 2035 met ruim 16.000 toe zal nemen (+8%). De toename van het aantal gebruikers van de binnensportruimtes wordt lager geschat: het aantal gebruikers van de sporthallen met circa 550 (+2%), van de gymzalen met circa 250 (+3%). Dit komt doordat de verwachte bevolkingstoename grotendeels is toe te schrijven aan de toename van het aantal ouderen (inwoners van 65 jaar of ouder), die over het algemeen minder geïnteresseerd zijn in verenigingssporten die plaatsvinden in een binnensportruimte.

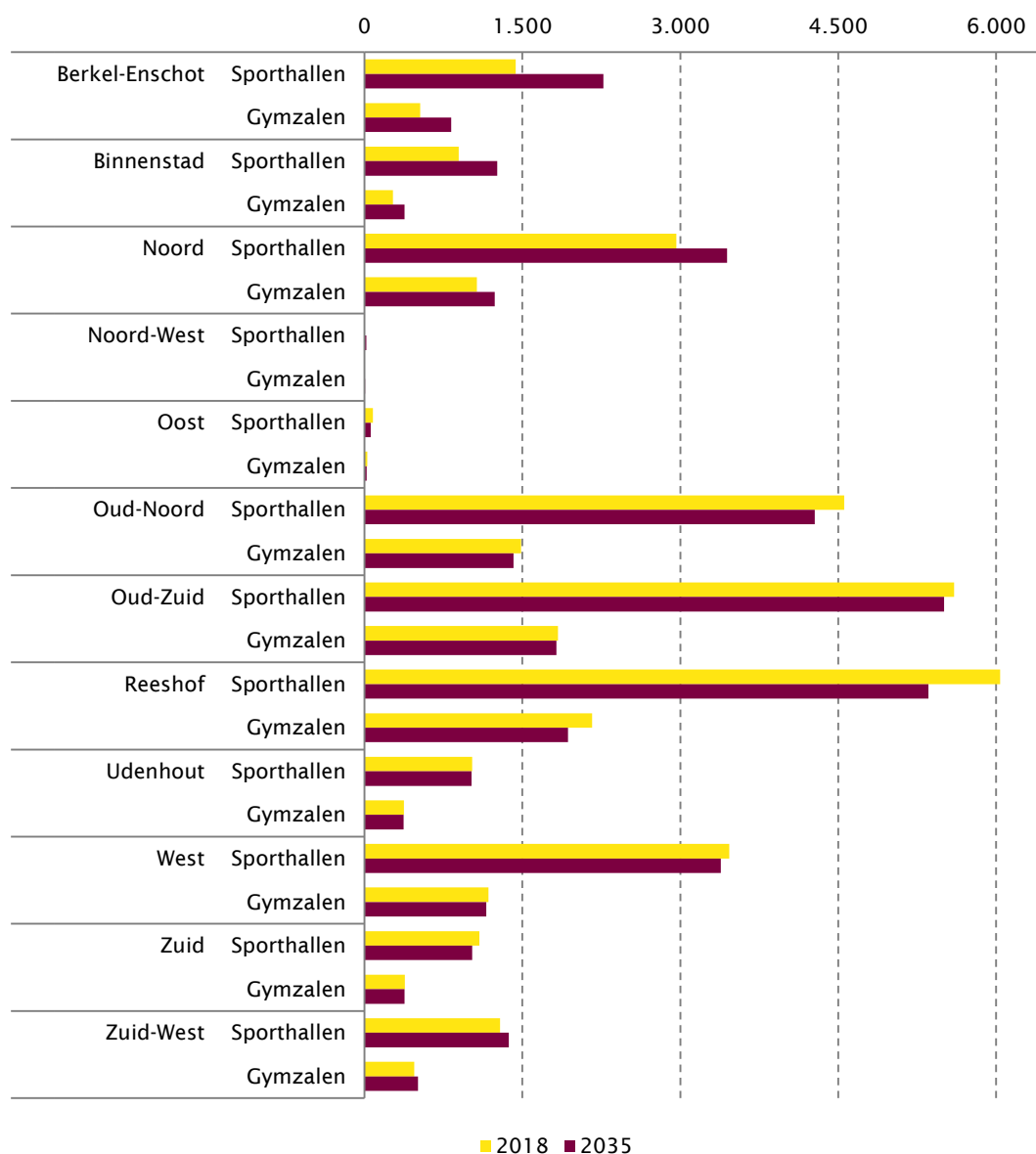
Figuur 4.1 Geschatte aantal gebruikers binnensportruimte Tilburg (o.b.v. OBiN 2013-2014) naar type in 2018, 2025 en 2035

Stadsdelen

De meeste gebruikers van de binnensportruimtes zijn woonachtig in De Reeshof, gevolgd door Tilburg Oud-Zuid. Het aantal gebruikers van de binnensportruimtes woonachtig in Berkel-Enschot, de binnenstad en Tilburg Noord zal naar verwachting in de periode 2018-2035 toenemen; het aantal gebruikers woonachtig in de andere stadsdelen zal in dezelfde periode gelijk blijven of afnemen (figuur 4.2).

Figuur 4.2 Geschatte aantal gebruikers binnensportruimte Tilburg in 2018 en 2035 (o.b.v. OBiN 2013-2014) naar stadsdeel en type

4.2 Bewegingsonderwijs

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tilburg stelt jaarlijks vast hoeveel ruimte de gemeente maximaal beschikbaar moet stellen voor het bewegingsonderwijs van de scholen gevestigd binnen de gemeente¹⁴. Bij gebrek aan landelijke wettelijk normen, zijn scholen echter vrij om meer of minder bewegingsonderwijs te geven dan waar zij volgens de gemeentelijke verordening aanspraak op kunnen maken.

Basisonderwijs en speciaal onderwijs (sbo & (v)so)

Het uitgangspunt in de Tilburgse verordening voor onderwijshuisvesting is dat de gemeente ruimte ter beschikking moet stellen waarin wekelijks aan elke groep in het basisonderwijs (6- tot 12-jarigen) twee gymlessen van 45 minuten (wekelijks 1,5 klokuur) gegeven kan worden; voor het speciaal onderwijs wordt uitgegaan van drie gymlessen van 45 minuten (wekelijks 2,25 klokuur).

Op basis van bovenstaande uitgangspunten kunnen de Tilburgse scholen voor het basisonderwijs en speciaal onderwijs in totaal aanspraak maken op binnensportruimte waarin wekelijks 1.062 klokuren bewegingsonderwijs in ingeroosterd kan worden. Uitgaande van een capaciteit van 26 klokuren per zaaldeel¹⁵, zijn hiervoor minimaal 41 zaaldelen nodig (tabel 4.3). Bij de berekening van het minimaal aantal benodigde zaaldelen is geen rekening gehouden met de afstanden tussen de onderwijslocaties en de (gemeentelijke) binnensportruimtes¹⁶. In Tilburg zijn 105 af te scheiden zaaldelen aanwezig, waarvan 42 in gemeentelijke eigendom zijn. Hierbij is rekening gehouden met de aanwezigheid van scheidingswanden in de sporthallen en sportzalen.

Het bewegingsonderwijs van de scholen hoeft niet per definitie plaats te vinden in een binnensportruimte gelegen in hetzelfde stadsdeel als waar het schoolgebouw is gevestigd. Dit is echter wel het geval voor alle Tilburgse scholen voor het basisonderwijs en het speciaal onderwijs; m.a.w. het bewegingsonderwijs vindt plaats in een binnensportruimte gelegen in hetzelfde stadsdeel als waar de school is gevestigd. De grootste behoefte aan binnensportruimte ten behoeve van het bewegingsonderwijs van de scholen bestaat in De Reeshof; er zijn minimaal tien zaaldelen nodig voor het aantal klokuren bewegingsonderwijs waar zij aanspraak op kunnen maken. In elk stadsdeel zijn voldoende af te scheiden zaaldelen aanwezig om aan de behoefte van de scholen voor het basisonderwijs en speciaal onderwijs te voldoen. In Tilburg Oud-Noord, Tilburg Oud-Zuid en Tilburg West zijn niet voldoende zaaldelen in gemeentelijke eigendom aanwezig om aan de behoefte te voldoen. In deze stadsdelen liggen echter voldoende gymzalen in eigendom van de desbetreffende schoolbesturen/- gemeenschappen om het eigen bewegingsonderwijs te accommoderen.

¹⁴ Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Tilburg 2016.

¹⁵ Voor het basisonderwijs en speciaal onderwijs (sbo & (v)so) wordt uitgegaan dat in een schoolweek in één zaaldeel tijdens de reguliere lestijden maximaal 34 gymlessen van 45 minuten ingeroosterd kunnen worden (26 klokuren).

¹⁶ Een uitgebreide analyse waarin wordt gekeken of het aantal klokuren waar de scholen aanspraak op kunnen maken binnen de geldende normafstanden geaccomodeerd kan worden, valt buiten de opdracht van het Mulier Instituut.

Voortgezet onderwijs

De meeste scholen voor het voortgezet onderwijs in Tilburg beschikken over een of meerdere eigen binnensportruimtes waarin het bewegingsonderwijs geaccommodeerd kan worden. De scholen zonder eigen binnensportruimte en de scholen waarvan de eigen ruimtes onvoldoende capaciteit voor het bewegingsonderwijs bieden, vragen uren aan bij de gemeente Tilburg of een andere exploitant om de (overige) behoefte elders te accommoderen. Het (eigen) gebruik van de binnensportruimte(s) van de scholen voor het voortgezet onderwijs is niet bekend, evenmin is het gebruik van de scholen van de andere niet-gemeentelijke binnensportruimtes bekend. Wel is het gebruik bij de gemeentelijke binnensportruimtes die geëxploiteerd worden door Sportbedrijf Tilburg bekend (tabel 4.4).

Toekomst

De verwachting is dat het totale aantal ingeschreven leerlingen bij de scholen voor het basisonderwijs (-2% tot en met 2035) en het voortgezet onderwijs (-9%) gevestigd in Tilburg zal afnemen. In hoeverre dit zijn weerslag heeft op de ruimtebehoefte voor het bewegingsonderwijs is afhankelijk van de afname in het aantal groepen waaraan bewegingsonderwijs wordt gegeven. Gelet op de beperkte afname van het aantal leerlingen, zullen de volgen voor de behoefte aan binnensportruimte ten behoeve van het bewegingsonderwijs gering zijn.

Er spelen meerdere ontwikkelingen in Tilburg die van invloed zijn op de spreiding van de behoefte aan binnensportruimte ten behoeve van het bewegingsonderwijs.

(1) Campus013 (voorheen Vakcollege Tilburg), een school voor het vmbo, is voor aanvang van het schooljaar 2017/'18 verhuisd van Tilburg Noord naar het Stappegoorgebied. Voor het bewegingsonderwijs maakt de school gebruik van een zaaldeel in het T-Kwadraatcomplex, twee gymzalen van ROC Tilburg (locatie Stappegoorweg) en twee tijdelijke gymzalen. Op termijn worden de tijdelijke gymzalen omgezet in één of meerdere volwaardige binnensportruimtes. De gemeente Tilburg is verantwoordelijk voor de huisvesting van het vmbo.

(2) Onderwijsgroep Tilburg onderzoekt de mogelijkheid om de mbo-opleiding Orde en Veiligheid van ROC Tilburg te verhuizen naar het Stappegoorgebied. De opleiding maakt in het schooljaar 2017/'18 gebruik van de inpandige binnensportruimtes in het schoolgebouw van de voormalige locatie van Campus013. Bij verhuizing van de opleiding dreigen deze buiten gebruik te raken. De opleiding heeft behoefte aan minimaal drie zaaldelen. De gemeente Tilburg heeft formeel niet de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van het mbo. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de onderwijsgroep.

(3) Onderwijsgroep Tilburg maakt voor het sportprogramma Fit@School van ROC Tilburg (mbo) gebruik van tijdelijke voorzieningen in het Stappegoorgebied. Deze voorzieningen komen te vervallen bij de plannen van de herontwikkeling van het gebied, zoals die er nu liggen. Het sportprogramma heeft behoefte aan minimaal twee zaaldelen. De gemeente Tilburg heeft formeel niet de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van het mbo. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de onderwijsgroep.

(4) Het schoolgebouw van De Nieuwste School (voortgezet onderwijs) is gelegen in Tilburg Oud-Zuid. De school maakt voor het bewegingsonderwijs gebruik van sporthal De Drieburcht in Tilburg Noord. De afstand van het schoolgebouw en de sporthal is groter dan de maximale toegestane afstand. De verantwoordelijkheid voor huisvesting van De Nieuwste School ligt bij de gemeente Tilburg. De school heeft, op basis van het aantal klokuren bewegingsonderwijs, behoefte aan minimaal twee zaaldelen.

Tabel 4.3 Behoefte binnensportruimte t.b.v. bewegingsonderwijs scholen voor basisonderwijs en speciaal onderwijs (sbo & (v)so) Tilburg in het schooljaar 2017/'18

Stadsdeel	Basisonderwijs		Speciaal onderwijs		Totaal		Aanwezige af te scheiden
	Aantal scholen	Klokuren	Aantal scholen	Klokuren	Klokuren	Zaaldelen	zaaldelen ^A
Berkel-Enschot	3	45,0	-	-	45,00	2 (1,7)	4 (3)
Binnenstad	-	-	-	-	-	-	- (-)
Noord	7	96,0	1	20,25	116,25	5 (4,5)	17 (8)
Noord-West	-	-	-	-	-	-	- (-)
Oost	-	-	-	-	-	-	- (-)
Oud-Noord	7	82,5	-	-	82,50	4 (3,2)	8 (-)
Oud-Zuid	8	114,0	2	83,25	197,25	8 (7,6)	12 (2)
Reeshof	14	204,0	1	51,75	255,75	10 (9,8)	22 (15)
Udenhout	3	28,5	-	-	28,50	2 (1,1)	3 (3)
West	6	70,5	2	92,25	162,75	7 (6,3)	19 (2)
Zuid	3	25,5	1	94,50	120,00	5 (4,6)	15 (6)
Zuid-West	3	54,0	-	-	54,00	3 (2,1)	5 (3)
Tilburg	54	720,0	7	342,00	1062,00	41 (40,8)	105 (42)

^A Bij het aantal af te scheiden zaaldelen is rekening gehouden met de aanwezigheid van scheidingswanden in de sporthallen en sportzalen. Niet elke sporthal kan ingedeeld worden in drie zaaldelen of elke sportzaal in twee zaaldelen. Tussen haakjes staan het aantal zaaldelen in gemeentelijke eigendom.

Tabel 4.4 Gebruik gemeentelijke binnensportruimtes door scholen voor het voortgezet onderwijs in Tilburg in het schooljaar 2017/'18

Stadsdeel	School	Eigen binnensportruimte(s)	Gebruik gemeentelijke binnensportruimte(s)
Berkel-Enschot	2College Ruivenmavo	Geen	545 uur in sporthal 't Ruiven
Noord	Praktijkcollege Tilburg	Eén gymzaal	-
Noord	2College Cobbenhagenlyceum	Twée gymzalen	-
Noord	2College Cobbenhagenmavo	Eén gymzaal	-
Oud-Zuid	De Nieuwste School	Geen	572 uur in sporthal Drieburcht
Oud-Zuid	Sint Odulphuslyceum	Twée gymzalen	-
Reeshof	Beatrix College	Geen	1.655 uur in sporthal Dongewijk; 3.292 uur in de Dongewijkgymzalen
Reeshof	Reeshofcollege	Twée gymzalen	-
West	De Rooi Pannen	Twée gymzalen	-
West	Schakelcollege Tilburg	Eén gymzaal	-
West	Theresialyceum	Twée gymzalen	578 uur in gymzaal Cederstraat
West	2College Jozefmavo	Eén sportzaal	-
Zuid	Campus013	Eén sporthal; Twée gymzalen	-
Zuid	Koning Willem II College	Vier gymzalen	-
Zuid-West	Frater van Gemertschool	Eén gymzaal	-

5. Gebruik

In dit hoofdstuk kijken we naar het gebruik in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018 van de gemeentelijke binnensportruimtes in Tilburg die door Sportbedrijf Tilburg worden geëxploiteerd.

5.1 Algemeen

Sporthallen

In tabel 5.1 staat het totale jaargebruik (in gewogen uren¹⁷) van de sporthallen naar doeleinde. Het onderwijsgebruik van de sporthallen varieert sterk, waar in De Dongewijk en in de T-Kwadraathallen relatief veel gymlessen plaatsvinden en in de andere sporthallen relatief weinig. Het sportgebruik van de sporthallen varieert beduidend minder. De sporthallen zijn gedurende het jaar gemiddeld 43 procent van de tijd bezet (maandag t/m zondag; van 08:00 tot 23:00 uur), variërend van De Blaak (30%) tot de T-Kwadraathallen (54% en 57%).

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en NOC*NSF hebben beiden richtlijnen voor de bouw en exploitatie van sporthallen en -zalen opgesteld. Deze richtlijnen gaan uit van het (potentiële) jaargebruik in uren. De VNG adviseert dat voor de bouw en exploitatie van een sporthal of -zaal een minimale behoefte van 1.600 uur per jaar moet bestaan. Dit aantal is inclusief onderwijsgebruik. NOC*NSF hanteert een richtlijn van 1.400 uur sportgebruik. Dit aantal is exclusief onderwijsgebruik.

De sporthallen in Tilburg voldoen allemaal aan de VNG-richtlijn van minimaal 1.600 uur gebruik op jaarbasis. De Drieburcht, De Reeshof en één van de T-Kwadraat sporthallen voldoen tevens aan de NOC*NSF-richtlijn van minimaal 1.400 uur sportgebruik op jaarbasis (gemiddeld gezien voldoen beide sporthallen van T-Kwadraat aan de NOC*NSF-richtlijn).

Tabel 5.1 Jaargebruik (in gewogen uren) naar doeleinde en jaarbezetting gemeentelijke sporthallen (in procenten) Tilburg in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018

Sporthal	Sport en			Jaarbezetting	VNG-richtlijn		NOC*NSF
	overig	Onderwijs	Totaal		(≥ 1.600 uur totaal)	(≥ 1.400 uur sport)	
De Blaak	1.168	511	1.679	30%	Voldoet	Voldoet niet	
De Roomley	1.333	518	1.851	34%	Voldoet	Voldoet niet	
De Dongewijk	1.330	1.655	2.985	54%	Voldoet	Voldoet niet	
De Drieburcht	1.751	572	2.324	42%	Voldoet	Voldoet	
De Reeshof	1.544	519	2.062	38%	Voldoet	Voldoet	
't Ruiven	1.241	638	1.879	34%	Voldoet	Voldoet niet	
T-Kwadraat I	1.738	1.423	3.160	57%	Voldoet	Voldoet	
T-Kwadraat II	1.250	1.703	2.953	54%	Voldoet	Voldoet niet	

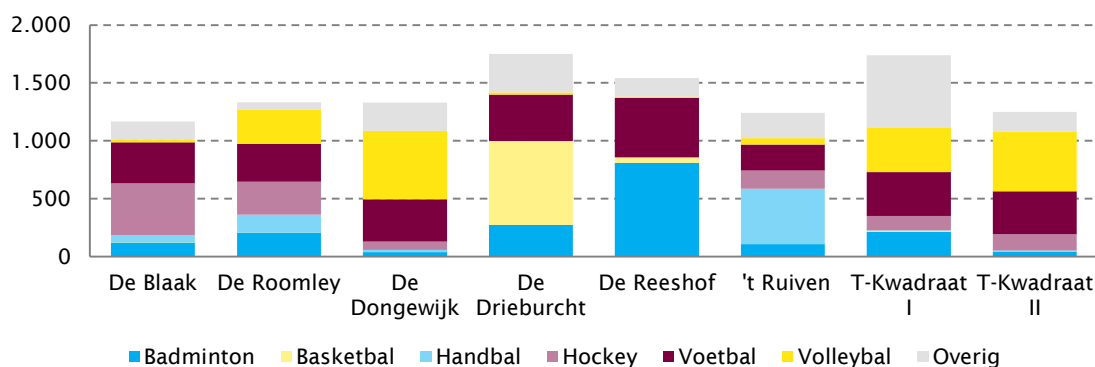
¹⁷ Met het gewogen aantal verhuurde uren wordt het aantal verhuurde uren gecorrigeerd met een deelfactor bedoeld. Als een derde van de hallen (een zaaldeel) wordt verhuurd, worden deze uren voor een derde meegenomen in het totaal aantal verhuurde uren.

Sportgebruik

De meest beoefende sporten in de sporthallen zijn zaalvoetbal (26% van het totale sportgebruik), volleybal (17%) en badminton (16%). De meeste sporthallen hebben een duidelijk 'hoofdsport'. In De Blaak vindt relatief veel hockey plaats, in De Dongewijk volleybal, in De Drieburcht basketbal, in De Reeshof badminton, in 't Ruiven handbal en in de T-Kwadraathallen volleybal (figuur 5.1).

De gemeente Tilburg heeft een analyse uitgevoerd op het sportgebruik van de sporthallen en de mogelijkheden om sommige activiteiten van de verenigingen die nu in sporthallen plaatsvinden, te verplaatsen naar gymzalen, ongeacht of dit door de verenigingen gewenst is. Slechts een zeer beperkt aantal activiteiten kan vanuit sporttechnisch oogpunt ook plaatsvinden in een gymzaal. De gemeente verwacht circa 170 uur sportgebruik (ten opzichte van ruim 18.800 uur sportgebruik in totaal) in de sporthallen op jaarbasis vrij te kunnen spelen door met huurders tussen sporthallen en gymzalen te schuiven.

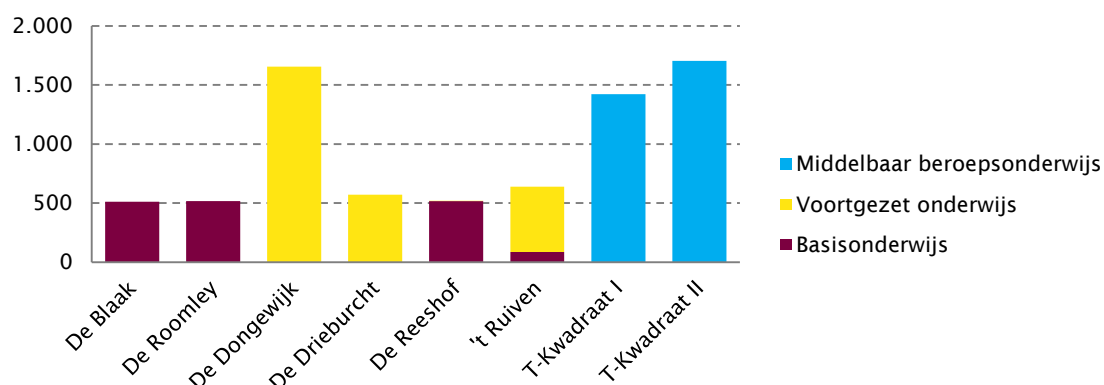
Figuur 5.1 Sportgebruik gemeentelijke sporthallen Tilburg naar activiteit in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018 (in gewogen uren)

Onderwijs

Het zijn voornamelijk de scholen voor het voortgezet onderwijs (37% van het totale onderwijsgebruik) en het middelbaar beroepsonderwijs (41%) die de sporthallen benutten voor het bewegingsonderwijs. Opvallend is dat alleen sporthal 't Ruiven door zowel basisscholen als scholen voor het voortgezet onderwijs wordt gebruikt, waar de andere sporthallen alleen door één onderwijstype worden gebruikt (figuur 5.2). De T-Kwadraathallen worden door de opleiding Sport & Bewegen van ROC Tilburg gebruikt (mbo).

Figuur 5.2 Onderwijsgebruik gemeentelijke sporthallen Tilburg naar onderwijstype in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018 (in gewogen uren)

Gymzalen

In tabel 5.2 staat het totale jaargebruik (in gewogen uren) van de gymzalen naar doeleinde. Alle gymzalen in Tilburg worden voor minimaal 1.000 uur op jaarbasis gebruikt; De Schelf en de gymzalen Dongewijkdreef worden voor meer dan 2.000 uur op jaarbasis gebruikt. Opvallend is het gebruik van De Schelf; de gymzaal wordt, vergeleken met de andere gymzalen, veel gebruikt voor sportdoeleinden. De gymzalen zijn gedurende het jaar gemiddeld 28 procent van de tijd bezet (maandag t/m zondag; van 08:00 tot 23:00 uur), variërend van gymzaal Sibeliustraat (19%) tot de gymzalen Dongewijkdreef (43% en 41%).

Er bestaan geen richtlijnen waartegen het jaargebruik van gymzalen kan worden afgezet.

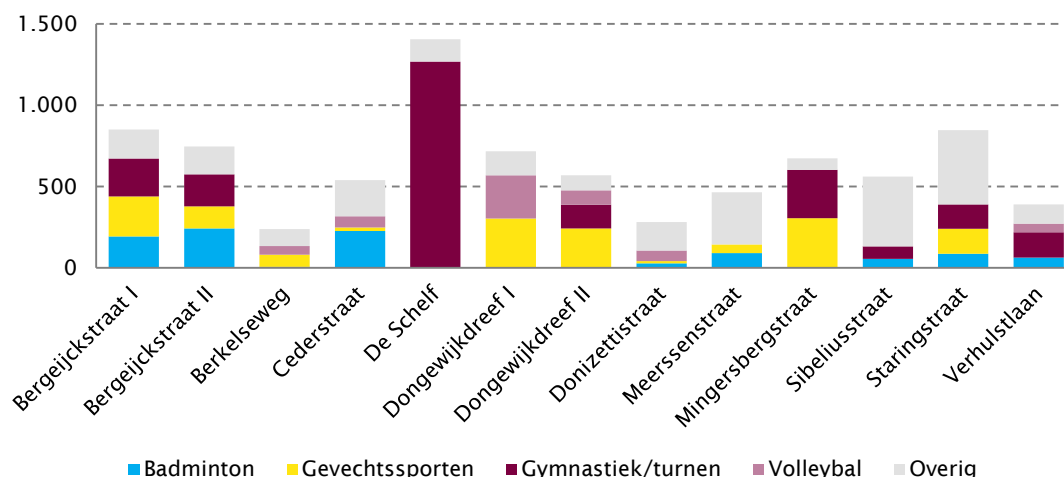
Tabel 5.2 Jaargebruik (in gewogen uren) en naar doeleinde en jaarbezetting (in procenten) gemeentelijke gymzalen Tilburg (exploitatie door Sportbedrijf Tilburg) in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018

Gymzaal	Sport en overig	Onderwijs	Totaal	Jaarbezetting
Bergeijckstraat I	850	766	1.616	29%
Bergeijckstraat II	746	354	1.100	20%
Berkelseweg	238	891	1.129	21%
Cederstraat	539	800	1.339	24%
De Schelf	1.406	642	2.048	37%
Dongewijkdreef I	717	1.640	2.357	43%
Dongewijkdreef II	569	1.653	2.222	41%
Donizettistraat	283	932	1.215	22%
Meerssenstraat	466	1.091	1.556	28%
Mingersbergstraat	675	583	1.258	23%
Sibeliustraat	562	467	1.029	19%
Staringstraat	847	528	1.374	25%
Verhulstlaan	391	1.120	1.511	28%

Sportgebruik

De meest beoefende sporten in de gymzalen zijn gymnastiek en turnen, waarbij met name in De Schelf veel gymnastiek en turnen plaatsvindt. Bijna een derde van het sportgebruik van de gymzalen betreft gymnastiek en turnen (30%). Het overig gebruik in de gymzalen Sibeliussstraat en Staringstraat is hoog als gevolg van het gebruik op naam van Buurtsport Tilburg¹⁸ (figuur 5.3).

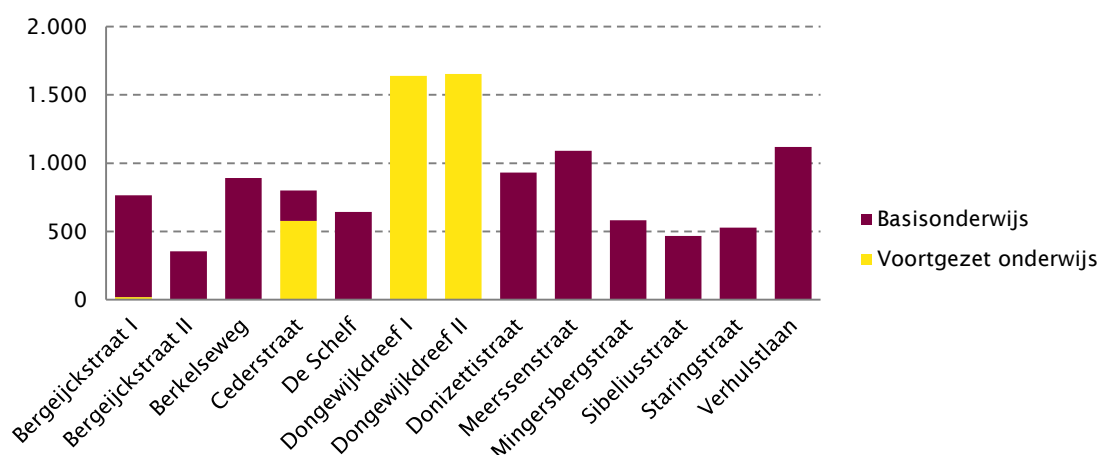
Figuur 5.3 Sportgebruik gemeentelijke gymzalen Tilburg naar activiteit in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018 (in gewogen uren)

Onderwijsgebruik

De gymzalen worden, in tegenstelling tot de sporthallen, voornamelijk door basisscholen gebruikt voor het bewegingsonderwijs (66% van onderwijsgebruik, figuur 5.4).

Figuur 5.4 Onderwijsgebruik gemeentelijke gymzalen Tilburg naar onderwijstype in de periode augustus 2017 tot en met juli 2018 (in gewogen uren)

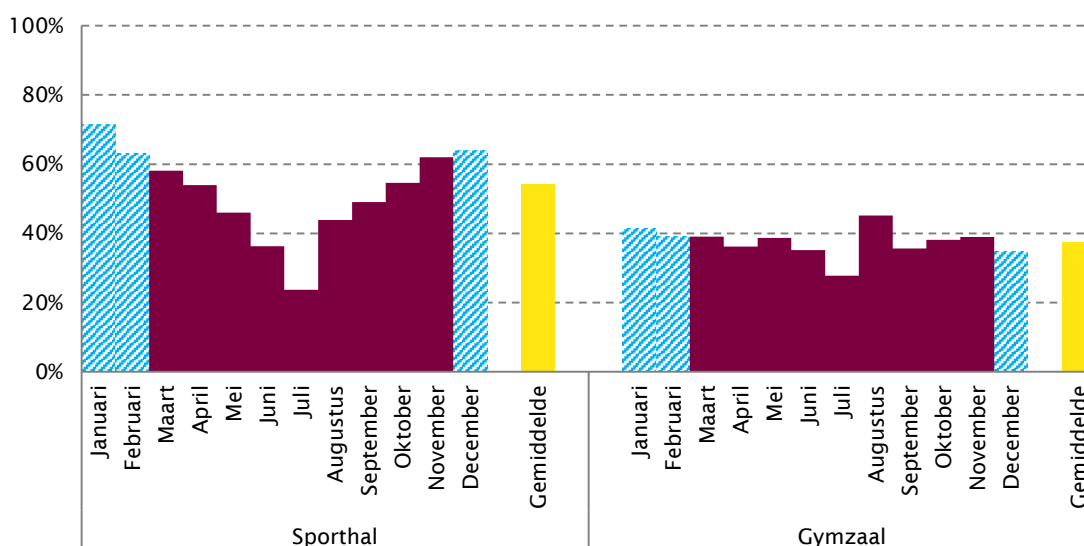
¹⁸ Buurtsport Tilburg is onderdeel van Sportbedrijf Tilburg. Het organiseert sportieve activiteiten in de wijk, onder andere in gymzalen.

5.2 Seizoensbezetting

Verenigingen en scholen maken doorgaans niet het hele jaar gebruik van de binnensportruimtes. Bij de seizoensbezetting wordt de openstelling (en gebruik) in de vakantieweken en op feestdagen buiten beschouwing gelaten.

Als gevolg van de zaalcompetities voor ‘veldsporten’ die niet gedurende het hele jaar plaatsvinden, zoals hockey en korfbal, en het bewegingsonderwijs dat buiten de wintermaanden (deels) op sportvelden plaatsvindt, ziet het gebruik van de binnensportruimtes gedurende het jaar er anders uit. Om dit verschil inzichtelijk te maken, wordt onderscheid gemaakt in het reguliere seizoen (maart tot en met november) en het winterseizoen (januari, februari en december; figuur 5.5, tabel 5.3).

Figuur 5.5 Gemiddelde seizoensbezetting gemeentelijke sporthallen en gymzalen Tilburg (exploitatie door Sportbedrijf Tilburg) naar maand (in procenten)

Toelichting: in bovenstaande figuur is de (eventuele) openstelling en het gebruik in de vakantieweken en op feestdagen buiten beschouwing gelaten.

Tabel 5.3 Gemiddelde bezetting gemeentelijke sporthallen en gymzalen Tilburg naar periode (in procenten)

	Jaarbezetting	Seizoensbezetting	Bezetting reguliere seizoen	Bezetting winterseizoen
Sporthallen	43	54	48	66
Gymzalen	28	37	37	38

Sporthallen

Doordeweeks

De sporthallen zijn overdag (08:00 tot 16:00 uur) tijdens het reguliere seizoen gemiddeld voor 60 procent van de tijd bezet, waarbij De Dongewijk en de T-Kwadraathallen nagenoeg volledig bezet zijn. In de winterperiode is de bezetting van alle hallen (iets) hoger (gemiddeld 63 procent, figuur 5.6).

De sporthallen zijn doordeweeks gemiddeld in de middag/avond (16:00 tot 23:00 uur) tijdens het reguliere seizoen voor iets meer dan de helft van de tijd bezet (53%). In het winterseizoen is de bezetting van elke sporthal hoger; gemiddeld zijn de hallen voor circa drie kwart (76%) van de tijd bezet (figuur 5.6).

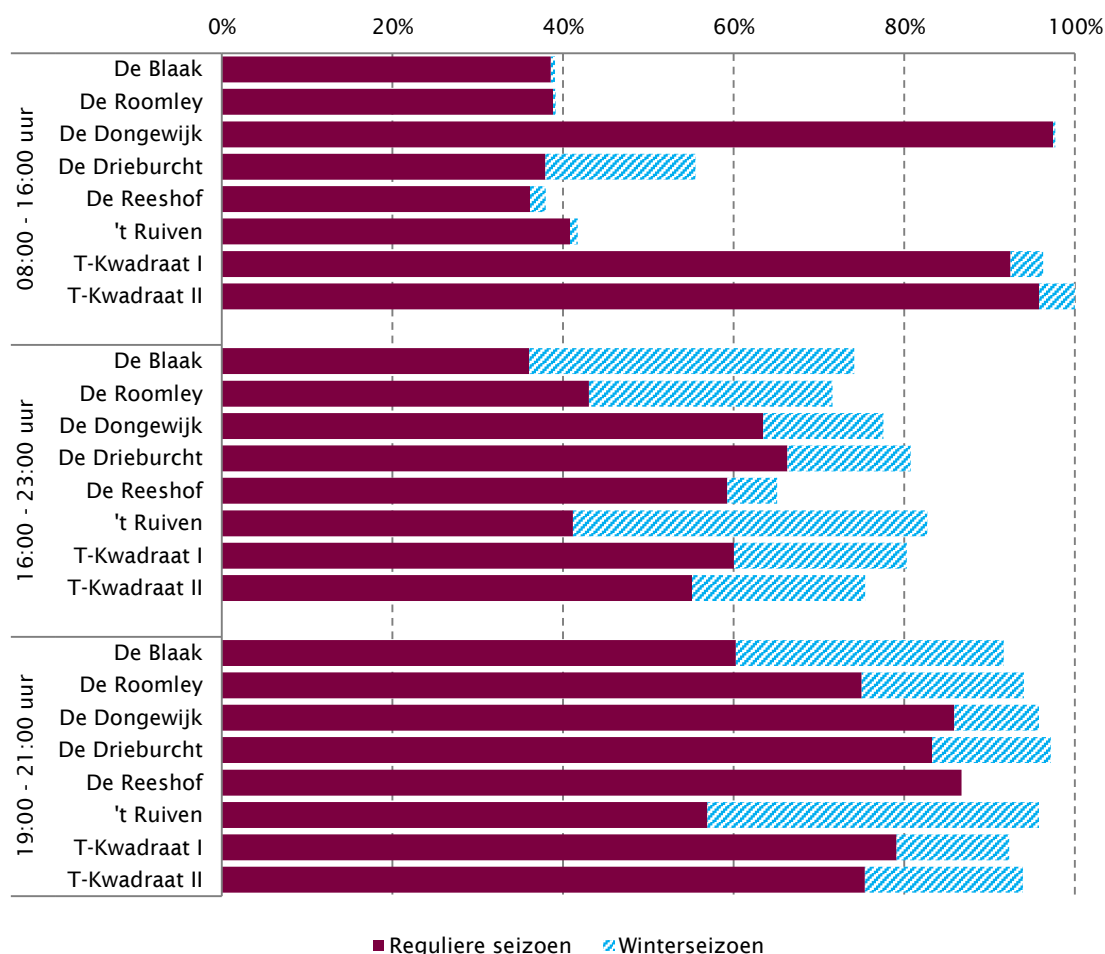
De bezetting van de sporthallen is tussen 19:00 en 21:00 uur het hoogst. Gemiddeld zijn de sporthallen tijdens deze piekuren in het reguliere seizoen voor drie kwart van de tijd bezet; in het winterseizoen 93 procent van de tijd (figuur 5.6).

In bijlage 3 zijn de bezettingsgraden voor de sporthallen per doordeweekse dag opgenomen. Overdag zijn De Dongewijk en de T-Kwadraathallen maandag tot en met vrijdag nagenoeg volledig bezet. In de overige sporthallen is op elke doordeweeks dag overdag ruimte beschikbaar voor meer gebruik. In de middag/avond is, gelet op de beschikbaarheid van het kader (trainers en vrijwilligers) en de leden van verenigingen, in alle sporthallen slechts beperkt ruimte beschikbaar voor meer gebruik door de (georganiseerde) binnensport. Op dinsdagavond in De Blaak en De Reeshof en op woensdagavond in De Reeshof zijn de meeste mogelijkheden voor meer gebruik. De marge die beschikbaar is op de doordeweekse avonden tijdens de piekuren heeft veelal betrekking op de vrijdagavond. De vrijdagavond is ten opzichte van de andere doordeweekse avonden als trainingsavond minder populair gelet op de wedstrijden die veelal op zaterdag plaatsvinden.

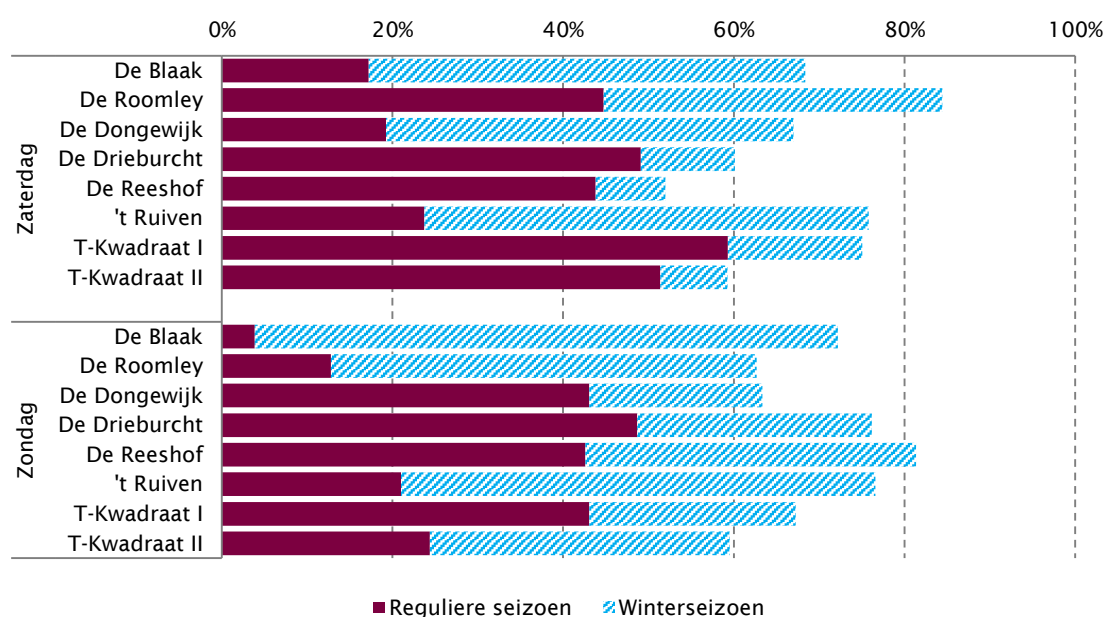
Weekend

De sporthallen zijn tijdens het reguliere seizoen op zaterdag (tussen 09:00 en 18:00 uur) gemiddeld voor 39 procent van de tijd bezet; in het winterseizoen voor 68 procent van de tijd. De bezetting van de sporthallen is op zondag vergelijkbaar met zaterdag; op zondag is tussen 09:00 en 18:00 uur de gemiddelde bezetting 30 procent in het reguliere seizoen en 70 procent in het winterseizoen (figuur 5.7).

Figuur 5.6 Gemiddelde doordeweekse bezetting gemeentelijke sporthallen Tilburg naar tijdsblok en seizoen, in het seizoen 2017/'18

Figuur 5.7 Gemiddelde weekendbezetting gemeentelijke sporthallen Tilburg tussen 09:00 en 18:00 uur, naar dag en seizoen, in het seizoen 2017/'18

Gymzalen

Doordeweeks

De gymzalen zijn doordeweeks overdag (08:00 tot 16:00 uur), zowel tijdens het reguliere seizoen als het winterseizoen, gemiddeld voor 60 procent van de tijd bezet, variërend van gymzaal Bergeijckstraat II (26% in het reguliere seizoen) tot gymzaal Dongewijkdreef II (98% in het winterseizoen, figuur 5.8).

De doordeweekse bezetting in de middag/avond (16:00 tot 23:00 uur) is lager dan overdag. Tijdens het reguliere seizoen zijn de gymzalen in de middag/avond voor 38 procent van de tijd bezet; in het winterseizoen voor 43 procent (figuur 5.8).

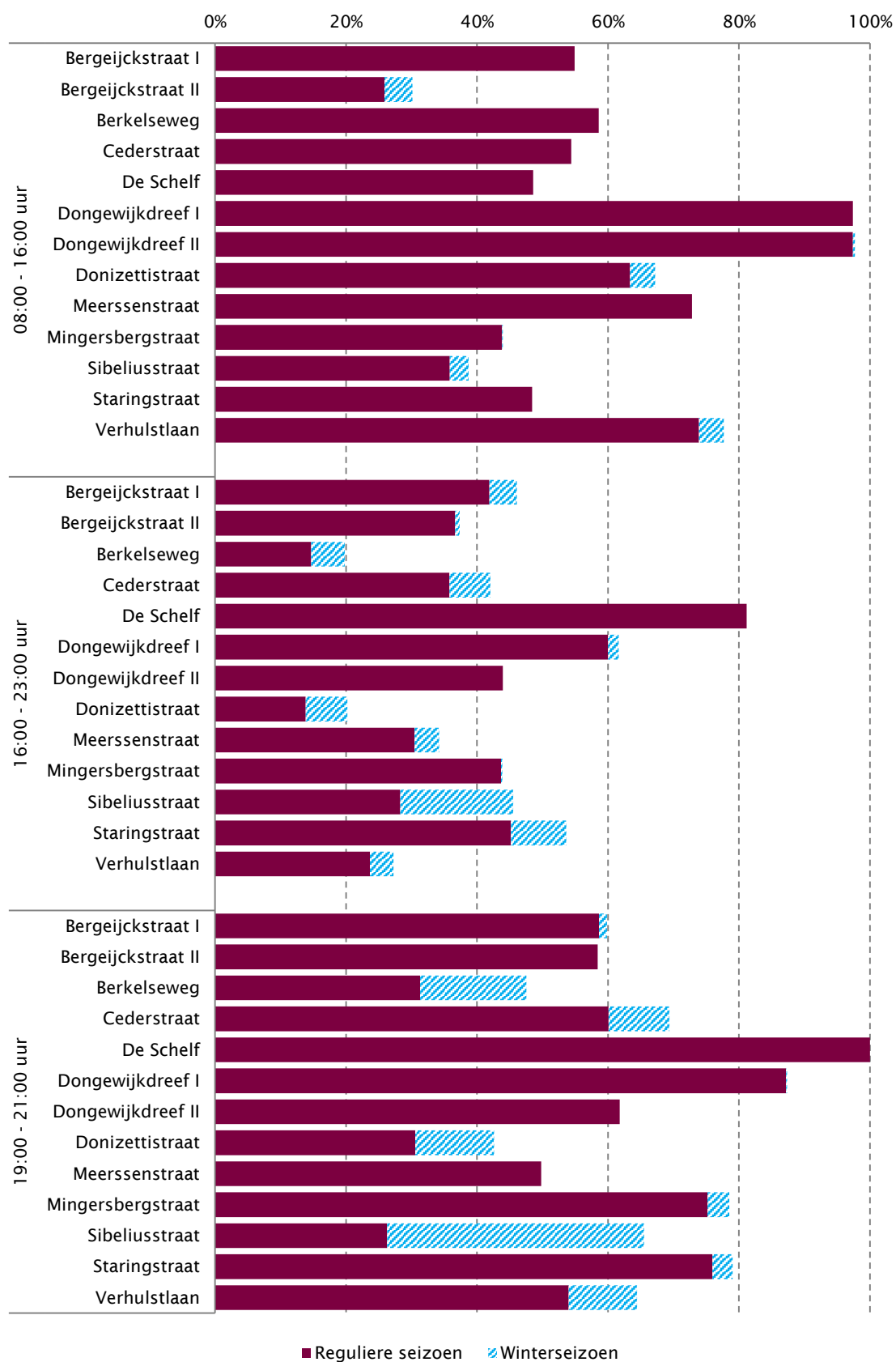
Tussen 19:00 en 21:00 uur is in het reguliere seizoen de gemiddelde bezetting van de gymzalen 59 procent, variërend van gymzaal Donizettistraat (31%) tot De Schelf (100%). De gemiddelde bezetting in het winterseizoen is hoger (66%, figuur 5.8).

In bijlage 3 zijn de bezettingsgraden voor de gymzalen per weekdag opgenomen. Op enkele uitzonderingen na, bestaan in elke gymzaal mogelijkheden voor meer gebruik, zowel overdag als in de middag/avond.

Weekend

De meeste gymzalen worden in het weekend niet of nauwelijks gebruikt. De gymzalen Bergeijckstraat I en II en De Schelf worden op zaterdag (zowel in het reguliere seizoen als in het winterseizoen) relatief veel gebruikt (niet in figuur).

Figuur 5.8 Gemiddelde doordeweekse bezetting gemeentelijke gymzalen Tilburg naar tijdsblok en seizoen, in het seizoen 2017/'18

5.3 Landelijk vergeleken

De Tilburgse sporthallen en gymzalen worden relatief veel gebruikt, met name de bezetting van de gymzalen is opvallend hoog. Dat blijkt uit een vergelijking die is gemaakt op basis van de gegevens uit de Benchmark Gebruik Sportaccommodaties (BGS)¹⁹.

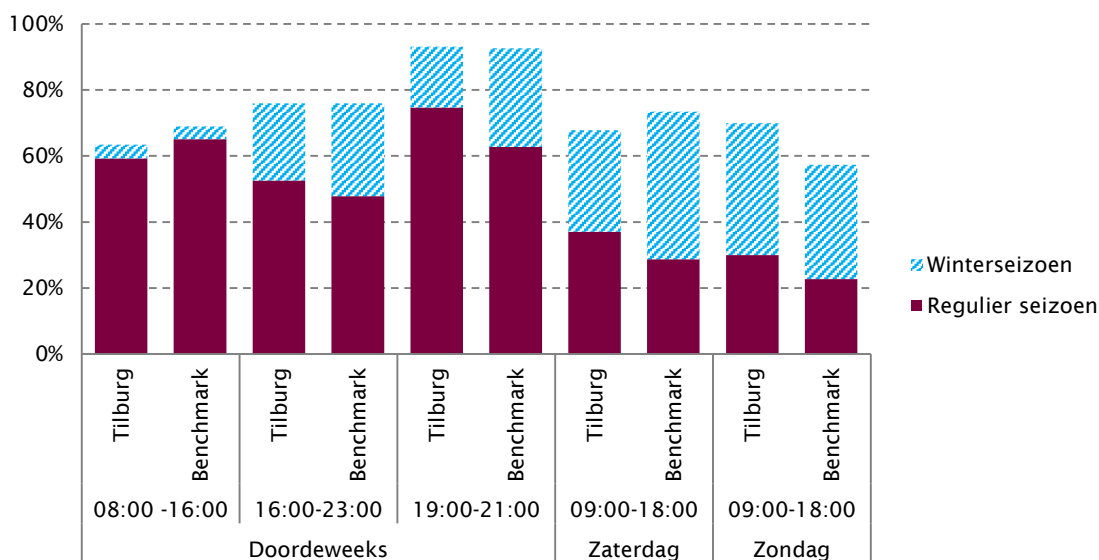
Sporthallen

De sporthallen in de benchmark hebben een gemiddelde jaarbezetting van 42 procent ten opzichte van gemiddeld 43 procent van de Tilburgse sporthallen. Ook de seizoensbezetting van de Tilburgse sporthallen, inclusief de bezetting in het reguliere seizoen en het winterseizoen, verschilt nauwelijks met de bezetting van de sporthallen in de benchmark.

In figuur 5.9 is de gemiddelde seizoensbezetting in het reguliere seizoen en winterseizoen van de Tilburgse sporthallen per tijdsblok en weekdeel vergeleken met de gemiddeldes uit de benchmark. Opvallend is dat de bezetting in het reguliere seizoen van de Tilburgse sporthallen tijdens de uren wanneer het sportgebruik doorgaans plaatsvindt (doordeweeks in de middag/avond en in het weekend) structureel hoger is dan de gemiddeldes in de benchmark.

In de bezettingscijfers van de sporthallen in Tilburg en in de benchmark, lijkt een organisatorische grens naar voren te komen. Een grens (maximale bezettingsgraad) die in de praktijk niet of moeilijk te overschrijden is, terwijl theoretisch meer gebruik mogelijk is (bezettingsgraad richting de 100 procent). Deze grens lijkt op de doordeweekse middag/avond (16:00-23:00 uur) rond de 80 procent te liggen en tijdens de piekuren (19:00-21:00 uur) rond de 90 procent.

Figuur 5.9 Vergelijking bezetting gemeentelijke sporthallen Tilburg met landelijke cijfers

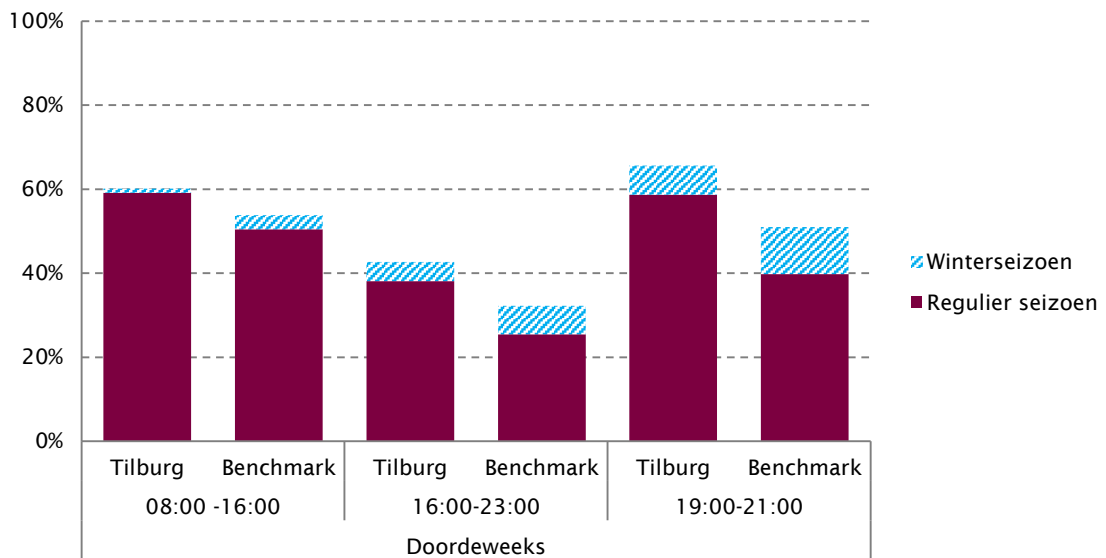

¹⁹ De BGS bevat de bezettingsgegevens van circa 400 gemeentelijke binnensportaccommodaties. Voor de vergelijking met de Tilburgse binnensportruimtes zijn alleen de binnensportruimtes uit vergelijkbare gemeenten meegenomen.

Gymzalen

De gymzalen in de benchmark hebben een gemiddelde jaarbezetting van 24 procent ten opzichte van 28 procent van de Tilburgse gymzalen. De Tilburgse gymzalen worden doordeweeks, zowel overdag als in de middag/avond gemiddeld meer gebruikt dan de gymzalen in de benchmark (figuur 5.10). Ook de gemiddelde bezettingsgraden van de Tilburgse gymzalen in het weekend liggen hoger dan de benchmark (niet in figuur).

Figuur 5.10 Vergelijking bezetting gemeentelijke gymzalen Tilburg (exploitatie door Sportbedrijf Tilburg) met landelijke cijfers

6. Kwalitatieve verdieping

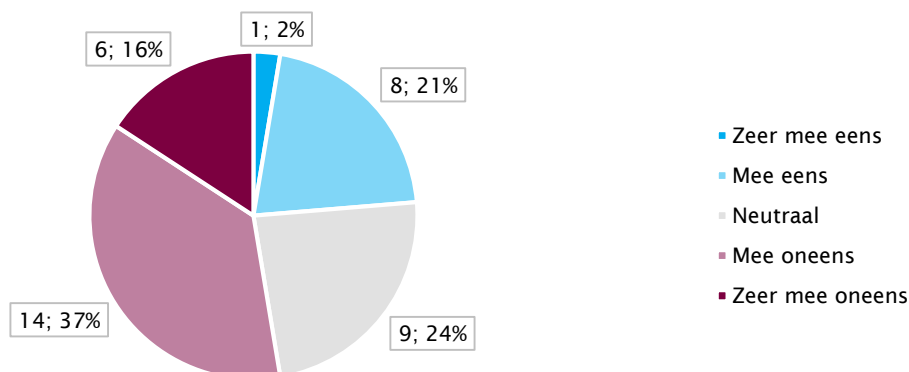
Naast de normatieve behoefte die uitgaat van landelijke normen en richtlijnen, en het werkelijk plaatsgevonden gebruik, hebben we de sportverenigingen en exploitanten gevraagd naar hun visie op de situatie in Tilburg (verhouding tussen aanbod en behoefte binnensportruimte). Deze informatie vormt een kwalitatieve verdieping op de kwantitatieve cijfers in de voorgaande hoofdstukken.

6.1 Sportverenigingen

Gebruikersbevraging²⁰

Meer dan de helft van de sportverenigingen geeft aan dat er naar hun mening onvoldoende binnensportruimte in Tilburg aanwezig is (figuur 6.1). Relatief veel verenigingen die alleen in het winterseizoen gebruikmaken van de binnensportruimtes (handbal-, hockey- en korfbalverenigingen) geven aan dat het huidige aanbod niet afdoende is voor de behoefte van alle gebruikers.

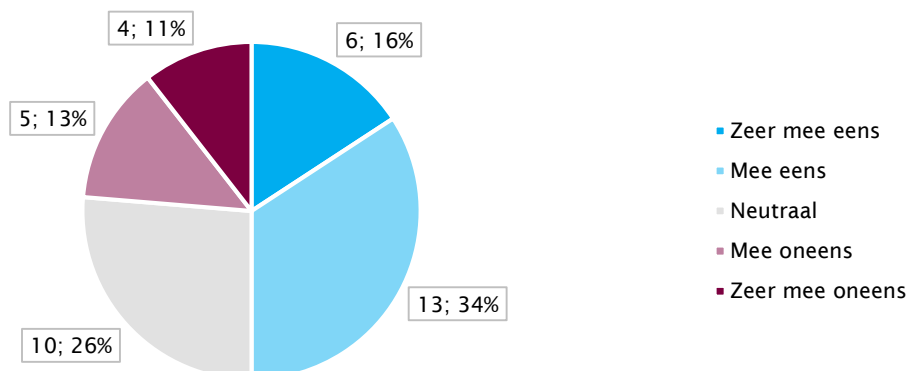
Figuur 6.1 Reactie van verenigingen op de stelling “Er is voldoende ruimte voor binnensport beschikbaar in de gemeente Tilburg.” (in aantallen en procenten)

Meer dan de helft van de verenigingen geeft aan dat zij op dit moment een extra behoefte aan binnensportruimte hebben die niet geacommodeerd wordt of kan worden (figuur 6.2). Zij geven aan dat, indien het aanbod in Tilburg wordt uitgebreid, zij (in totaal) meer uren zullen afnemen. Ook hier zijn het relatief veel verenigingen die alleen in het winterseizoen gebruikmaken van de binnensportruimtes, die aangeven meer uren te zullen afnemen. Op een enkele uitzondering na, geven de verenigingen aan dat de extra behoefte betrekking heeft op de behoefte op de doordeweekse avonden.

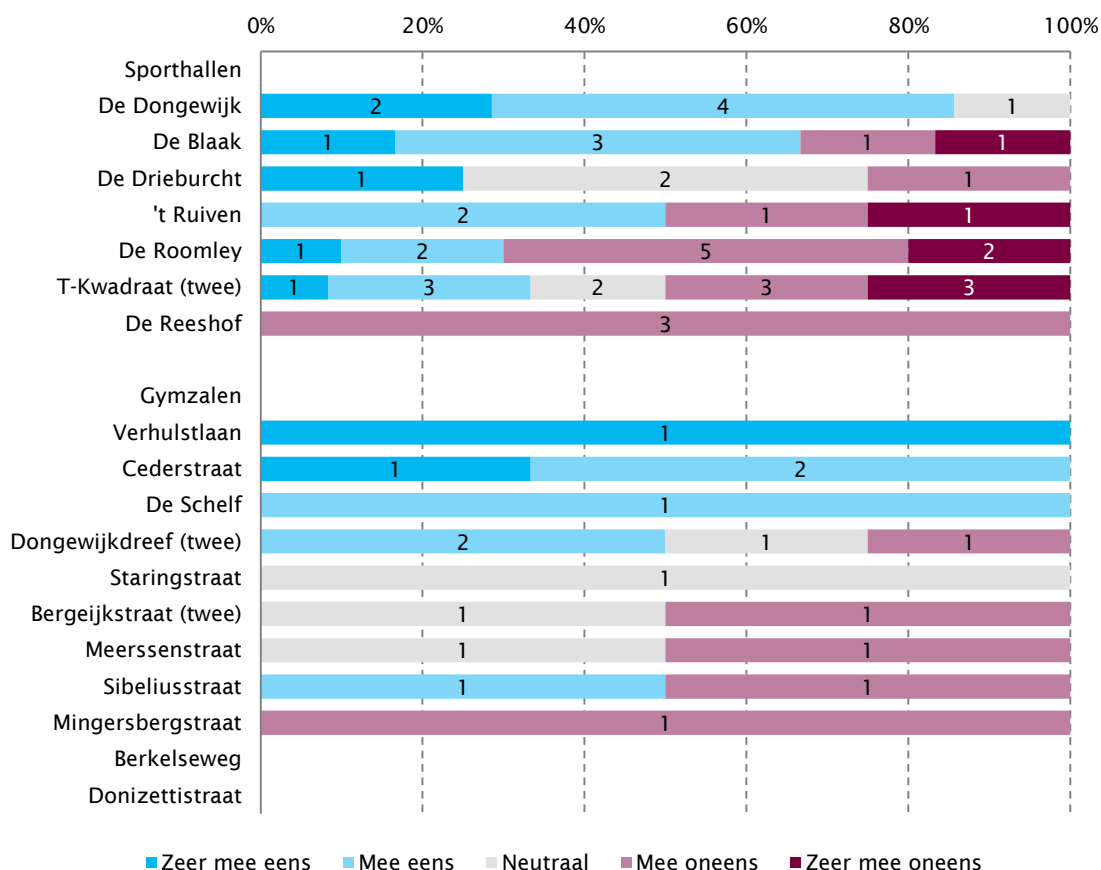
²⁰ 55 Tilburgse sportverenigingen zijn benaderd voor het invullen van een online vragenlijst; 38 hebben de vragenlijst ingevuld (respons van 69 procent). In de vragenlijst zijn vragen en stellingen opgenomen over de behoefte (t.o.v. het aanbod) van de verenigingen.

Figuur 6.2 Reactie van verenigingen op de stelling “Mijn organisatie zou meer uren huren wanneer er meer binnensportruimte beschikbaar komt in de gemeente Tilburg.” (in aantallen en procenten)

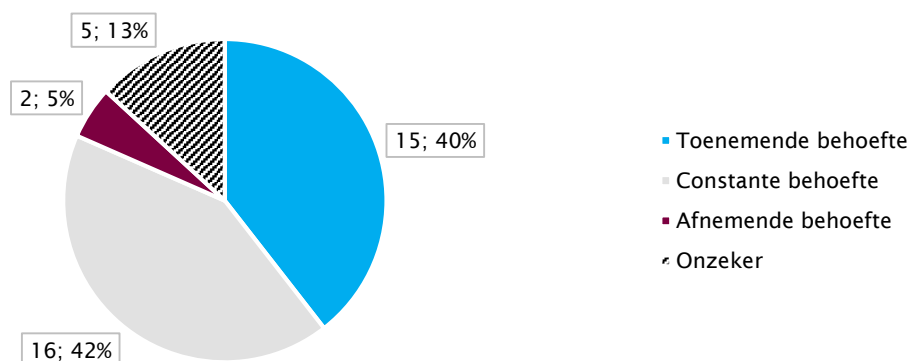
De verenigingen die gebruikmaken van De Reeshof geven allen aan dat de sporthal niet (altijd) beschikbaar is op de momenten dat zij deze wensen te gebruiken. De verenigingen die gebruikmaken van De Dongewijk geven daarentegen bijna allemaal aan dat deze sporthal juist wel beschikbaar is op de momenten dat zij deze willen gebruiken (figuur 6.3).

Figuur 6.3 Reactie van verenigingen op de stelling “De binnensportruimte is beschikbaar op de momenten (dagen en tijdstippen) dat mijn organisatie deze wil gebruiken.” (in aantallen en procenten)

De meeste verenigingen verwachten dat de komende vijf tot tien jaar hun behoefte aan binnensportruimte zal toenemen of constant zal blijven (figuur 6.4). Slechts een enkeling verwacht in de nabije toekomst minder uren af te nemen.

Figuur 6.4 Door de verenigingen verwachte ontwikkeling in hun behoefte aan binnensportruimte in de komende vijf tot tien jaar (in aantallen en procenten)

Over het algemeen maken de verenigingen gebruik van de binnensportruimte(s) die zij wensen te gebruiken. Slechts een enkele vereniging geeft aan op dit moment gebruik te (moeten) maken van een binnensportruimte terwijl zij liever (meer) gebruik willen maken van een andere binnensportruimte. De T-Kwadraathallen (vier keer) en De Drieburcht (drie keer) worden het meest genoemd als binnensportruimte waarin deze verenigingen liever (meer) uren willen afnemen dan in de huidige situatie.

Discussiesessies²¹

Er worden meerdere knelpunten door de binnensportverenigingen ervaren, waardoor het aanbod aan binnensportruimte in Tilburg niet goed aansluit bij de behoefte. Deze knelpunten leiden er onder andere toe dat de binnensportruimtes niet optimaal benut worden.

Beschikbaarheid

De binnensportverenigingen geven collectief te kennen dat het huidige aantal binnensportruimtes niet voldoende is voor de behoefte van de verenigingen. De verenigingen willen meer uren afnemen (in de gemeentelijke ruimtes) dan nu mogelijk is.

Het meest tekenende voorbeeld is VC Dunamis (volleybal). De vereniging was tot en met het seizoen 2016/'17 actief in een sporthal in de binnenstad van Tilburg. De sporthal heeft echter plaats moeten maken voor het opknappen van het Tilburgse stadspark. Het is de vereniging, ondanks veelvuldig overleg met het Sportbedrijf Tilburg en de andere Tilburgse volleybalverenigingen, niet gelukt om voldoende beschikbare binnensportruimte in Tilburg te vinden om al hun activiteiten doorgang te laten vinden. De vereniging is uitgeweken naar de gemeente Goirle, waar zij ruimte huurt in de Frankenthal. De vereniging wil graag op korte termijn weer in Tilburg actief zijn wanneer dit mogelijk wordt gemaakt.

Het structurele gebruik van de binnensportruimtes in Tilburg, dat wil zeggen het gebruik gedurende het hele seizoen, is dusdanig hoog (zie hoofdstuk 5) dat in de wintermaanden beperkt ruimte beschikbaar is voor de instroom van de 'veldsporten' waarvan in deze periode de zaalcompetities plaatsvinden. Zaalhockey is, naast veldhockey, een volwaardig onderdeel geworden van het hockeyseizoen. MHC Udenhout (hockey) stelt dat zij als hockeyvereniging aantrekkingskracht verliest, omdat zij tijdens de zaalcompetitie hun leden niet kan bieden wat andere hockeyverenigingen wel kunnen. De vereniging kan haar teams, vanwege de beperkte beschikbare ruimte in de Tilburgse binnensportruimtes, tijdens de zaalcompetitie slechts drie indoortrainingen aanbieden. De vereniging ziet graag hun teams tijdens de zaalcompetitie, net als tijdens de veldcompetitie, minimaal één keer in de week trainen (in totaal circa negen trainingen per team gedurende het winterseizoen).

Het (ervaren) tekort is structureel van aard. Volley Tilburg maakt in het seizoen 2018/'19 (onder andere) noodgedwongen gebruik van de sporthal van Club Pellikaan. Onder de verenigingen is het een breed gedragen mening dat de sporthal van Club Pellikaan gedateerd is, en niet meer geschikt is voor het accommoderen van de verenigingssport. Volley Tilburg telt echter circa 600 leden, die zij niet allemaal kan bedienen in de andere binnensportruimtes in Tilburg waardoor het is aangewezen op Club Pellikaan. Voordat door de vereniging werd uitgeweken naar de sporthal van Club Pellikaan, werd gebruikgemaakt van de sportzaal van het Jozefmavo, die te laag en te klein is voor volleybal.

De verwachting van de verenigingen is dat de huidige behoefte aan binnensportruimte eerder zal toenemen dan afnemen. Een deel van de verenigingen hanteert momenteel een ledenstop of een wachtlijst, of denkt een significante groeipotentie te hebben waardoor de behoefte verder zal toenemen.

²¹ In oktober 2018 hebben twee discussiesessies met de Tilburgse sportverenigingen plaatsgevonden. Deze sessies zijn door het Mulier Instituut geleid. In bijlage 4 is een lijst van de aanwezige verenigingen opgenomen.

Functionaliteit

De functionaliteit van sommige binnensportruimtes schiet in de ogen van de verenigingen tekort waardoor deze niet optimaal gebruikt kunnen worden. Verenigingen zijn daardoor genoodzaakt meer uren af te nemen, dan wanneer de ruimtes wel geheel aan de wensen zouden voldoen.

Basketbalvereniging High Five Tilburg maakt gebruik van sporthal De Drieburcht. De Drieburcht is volgens de vereniging de enige sporthal in de gemeente Tilburg die geschikt is voor de basketbalsport. Op de sportvloer zijn drie velden uitgelijnd. De trainingen kunnen gelijktijdig op de drie velden plaatsvinden. Vanwege de beperkte ruimte tussen de velden, kunnen echter maar twee wedstrijden tegelijk ingepland worden, waarbij het middelste deel vrij dient te zijn. Als gevolg van deze beperking zit de vereniging in het seizoen 2018/'19 aan het maximale aantal teams dat zij kan bedienen.

In sporthal De Dongewijk is geen publieksruimte aanwezig. Wel kunnen verplaatsbare tribunes op de sportvloer geplaatst worden, met als gevolg dat niet op het maximaal aantal velden wedstrijden gespeeld kunnen worden. Verenigingen maken graag gebruik van de mogelijkheid de tribunes te plaatsen, maar zijn zodoende genoodzaakt langer de hal te huren dan wanneer op de hele sportvloer wedstrijden ingepland kunnen worden.

Wedstrijden voor zaalhockey dienen, vanwege de afmetingseisen, plaats te vinden in een sporthal. Trainingen kunnen echter wel in kleinere ruimtes plaatsvinden, waaronder gymzalen. Vanwege de aard van het spel (snelheid van de bal en gebruik van sticks) is een redelijke grote kans op beschadigingen aanwezig, waardoor zaalhockey niet is toegestaan in gymzalen. MHC Udenhout (hockey) geeft aan graag, bij gebrek aan beschikbare grotere ruimtes, gebruik te willen maken van gymzalen, indien deze worden aangepast zodat de ruimtes beter beschermd zijn voor zaalhockeytrainingen.

Flexibiliteit

De verenigingen staan negatief tegenover het huidige proces waarop het aanvragen en toekennen van uren in de binnensportruimtes plaatsvindt. Verenigingen dienen ruim voor het start van het seizoen door te geven hoeveel uur zij gedurende het hele seizoen willen afnemen. Het proces is zodoende weinig flexibel, waardoor de beschikbare ruimte niet optimaal benut wordt.

Verenigingen geven aan moeilijk te kunnen inschatten hoeveel leden of teams zij aan het begin van het volgende seizoen hebben, en wanneer deze leden of teams willen en kunnen trainen. Het komt structureel voor dat verenigingen uren aanvragen, waar bij de start van het seizoen geen gebruik van wordt gemaakt door een verkeerde inschatting, of dat uren gedurende het seizoen vrijkomen omdat leden of teams uitvallen. Omdat de verenigingen gedurende het hele seizoen vastzitten aan de aangevraagde uren, komt het voor dat de binnensportruimtes op papier bezet zijn, maar in werkelijkheid leeg staan, waardoor niet optimaal van het huidige aanbod gebruik gemaakt wordt.

Samenwerking en overleg

Tussen de binnensportverenigingen vindt onderling nauwelijks overleg plaats. Verenigingen hebben veelal alleen overleg met Sportbedrijf Tilburg. Verenigingen zijn niet op de hoogte van zaken die eventueel van invloed kunnen zijn op het optimaliseren van het gebruik van de binnensportruimtes.

Structureel overleg zou kunnen leiden tot het (beter) invullen van de vrijgekomen uren (zie punt flexibiliteit) of tot gedeelde zaalhuur, wat op het moment slechts incidenteel voorkomt. Directe lijnen tussen de verenigingen kunnen het mogelijk maken om capaciteitsgerelateerde problemen onderling te bespreken, om onderling zaken af te stemmen of oplossingen richting de gemeente (Sportbedrijf) te kunnen aandragen.

Gymnastiek- en turnaccommodaties

De gymnastiek- en turnverenigingen (Kunst & Kracht, Turning Point en DOS Udenhout) zijn van mening dat de gemeentelijke binnensportruimtes tegenwoordig te minimaal worden ingericht. Het materiaalenaanbod (bijvoorbeeld het aantal touwen en matten) is versoberd ten opzichte van het verleden. De verenigingen staan voor de keuze om zelf materialen aan te schaffen of om minder leden gelijktijdig training aan te bieden. Daarnaast is het in de huidige ruimtes niet mogelijk om op een hoog niveau te trainen. De verenigingen wijken daarom uit naar andere gemeenten om de leden incidenteel meer prestatiegericht te laten trainen. De verenigingen denken leden die een hoger niveau ambiëren te verliezen aan andere verenigingen buiten de gemeente Tilburg.

Kunst & Kracht beschikt over een eigen accommodatie (De Salto), met een turn-, dans- en gymzaal, die volledig wordt benut. De accommodatie wordt door de vereniging als verouderd gezien en de vereniging ziet graag dat de accommodatie wordt gerenoveerd. Een andere optie voor de vereniging is een verhuizing naar het Stappegoorgebied waar dan een nieuwe accommodatie gerealiseerd moet worden. De vereniging is daarnaast actief in meerdere gymzalen in Tilburg. De vereniging is graag actief op meerdere locaties om zo lokaal (in de wijk) actief te zijn. De vereniging denkt een significante groei te kunnen doormaken, maar acht dit onmogelijk omdat de (beschikbare) gymzalen niet voldoende capaciteit bieden.

Turning Point maakt in Tilburg gebruik van diverse gymzalen. Graag zou de vereniging gebruik willen maken van een (eigen) turnaccommodatie, zoals DOS Udenhout van De Schelf of Kunst & Kracht van De Salto. De vereniging beschikt over eigen turntoestellen, maar bij gebrek aan een vaste trainingslocatie moet het materiaal veelvuldig worden verplaatst.

In het sportcomplex van T-Kwadraat is een volwaardige turnset aanwezig. Geen van de gymnastiek- en turnverenigingen is een vaste gebruiker van het complex, waardoor deze turnset minimaal wordt benut. De verenigingen zien deze situatie graag veranderd worden, zodat de gymnastiek- en turnsport beter geaccommodeerd wordt.

6.2 Exploitanten

Sportbedrijf Tilburg

De verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg ervaart jaarlijks problemen om aan alle aanvragen van de binnensportverenigingen te voldoen. Met name voor de wintermaanden (december, januari en februari) lukt het niet om alle aangevraagde uren in te plannen. Zo kan het Sportbedrijf beperkt uren toekennen aan de hockeyverenigingen, die in potentie grootgebruikers zijn.

Het Sportbedrijf denkt dat door het geschikt maken van de aanwezige gymzalen meer gebruikers bediend kunnen worden. Op deze manier kan deels worden voldaan aan de specifieke behoefte van de hockeyverenigingen. Zodoende beschikken de gemeentelijke gymzalen over voldoende potentieel om de bezetting te verhogen.

Het Sportbedrijf ziet, voor zover zij daar zicht op heeft, nauwelijks samenwerking tussen de verschillende binnensportverenigingen. Zij ziet echter beperkte mogelijkheden voor het optimaliseren van het gebruik van de binnensportruimtes als gevolg van meer samenwerking of overleg tussen de verenigingen. Het gebruik van de binnensportruimtes is al dusdanig hoog dat een toename nauwelijks mogelijk is.

De verhuurafdeling ervaart gemis aan binnensportaanbod in het oosten van het Stappegoorgebied. In dit deel van de gemeente liggen geen gemeentelijke binnensportruimtes, waar zij wel een behoefte waarnemen.

Kanttekeningen

De verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg plaats graag drie kanttekeningen bij de knelpunten die de verenigingen ervaren in het aanbod aan binnensportruimte in Tilburg die in paragraaf 6.1 zijn benoemd.

Ten tijde van de verplaatsing van de activiteiten van VC Dunamis van Tilburg naar Goirle, was voldoende ruimte beschikbaar in de gemeentelijke binnensportruimtes om aan de aangevraagde uren van de vereniging te voldoen. Echter waren de beschikbare uren dusdanig verspreid over de doordeweekse avonden dat de vereniging liever uitweek naar de Frankenhal, waar de vereniging de trainingen meer geclusterd kon laten plaatsvinden om een beter verenigingsgevoel te creëren.

De verenigingen moeten in maart/april hun aanvragen voor het volgende seizoen, dat circa zes maanden later in september start, indienen. De verenigingen ervaren dit als een knelpunt, omdat zij niet goed kunnen inschatten wat hun behoefte over zes maanden is. De verenigingen hebben echter in juni/juli, wanneer de aanvragen in concept zijn ingeroosterd, nog de mogelijkheid om de aanvragen aan te passen. In de ogen van de verhuurafdeling geeft deze werkwijze de verenigingen voldoende mogelijkheden om de behoefte goed te laten accommoderen.

De volwaardige turnset in het sportcomplex van T-Kwadraat kan ook in de ogen van het Sportbedrijf meer gebruikt worden. Het Sportbedrijf ziet dit niet zozeer als een capaciteitsprobleem, maar als een organisatorisch probleem. Wanneer de gymnastiek-/turnverenigingen tijdig doorgeven in welke weekenden zij wedstrijden willen organiseren, kan de verhuurafdeling deze weekenden vrij plannen van andere activiteiten. De aanvragen van de gymnastiek-/turnverenigingen komen nu vaak te laat binnen, waardoor de sporthallen al deels zijn geboekt en waardoor de wedstrijden niet ingepland kunnen worden.

Niet-gemeentelijke binnensportruimtes

De exploitanten van de niet-gemeentelijke binnensportruimtes zijn van mening dat zij met hun accommodaties aan een behoefte voldoen die ontstaat door de beperkte binnensportruimte die de gemeente Tilburg beschikbaar stelt.

De Westerwel

Sporthal De Westerwel is in eigendom van stichting Biezonderwijs. De hal wordt, naast het bewegingsonderwijs, vooral door Korfbalvereniging Tilburg gebruikt. Vanaf medio oktober tot medio maart gebruikt de korfbalvereniging de hal vijf avonden in de week. Andere verenigingen kunnen door het veelvuldig gebruik van de korfbalvereniging niet in de hal terecht.

Club Pellikaan

Club Pellikaan Tilburg beschikt over een sporthal. De hal wordt gedurende het hele seizoen gebruikt door Volley Tilburg (volleybal). In het winterseizoen wordt de hal tevens door verschillende hockeyverenigingen gebruikt. De exploitant van Club Pellikaan Tilburg is van mening dat in Tilburg een structureel tekort bestaat aan kwalitatief goede binnensportruimte.

Tilburg University

Tilburg University beschikt over een grootschalig sportcentrum, met onder andere twee sporthallen. De sporthallen zijn beschikbaar voor de breedtesport. Doordeweeks overdag worden de sporthallen gebruikt voor het bewegingsonderwijs van zowel het voortgezet onderwijs als het hoger onderwijs. Op de doordeweekse avonden en in de weekenden worden de hallen bijna uitsluitend door studentensportverenigingen gebruikt. Incidenteel vindt gebruik door kleine sportgroepen of door een hockeyteam plaats. Er zijn geen mogelijkheden tot een hogere bezetting van de sporthallen.

De Grote Beemd

De Grote Beemd is een sportzaal in gemeentelijke eigendom. De zaal wordt geëxploiteerd door Yask²². De Grote Beemd wordt door gymnastiek- en turnvereniging Kunst & Kracht, een paar particulieren, en voor buurtsporten gebruikt. De exploitant geeft aan dat er beperkt ruimte is voor een betere bezetting van de sportzaal; in het winterseizoen zijn deze mogelijkheden er niet. In de ogen van de exploitant ondervinden met name hockeyverenigingen tijdens de zaalcompetitie in de wintermaanden moeilijkheden met het vinden van beschikbare binnensportruimte.

Jozefmavo

De sportzaal van Jozefmavo wordt, naast voor het bewegingsonderwijs van de school, 's avonds twee avonden in de week gebruikt door diverse volleybalverenigingen. In de sportzaal is voldoende ruimte beschikbaar voor meer gebruik door externen.

²² Yask is een particuliere organisatie gespecialiseerd in facilitaire dienstverlening.

TTV Irene

Tafeltennisvereniging Irene beschikt over een eigen sportzaal. De vereniging biedt haar accommodatie ter gebruik aan bij andere verenigingen, onder andere Judoklub Tilburg en Just For Fun (badminton). Overdag wordt in de zaal bewegingsonderwijs gegeven. De exploitant van de sportzaal ontvangt meer aanvragen van externen voor het gebruik van de sportzaal dan dat gehonoreerd kunnen worden. In de ogen van de exploitant worden voor de gemeentelijke binnensportruimtes hoge huurtarieven gehanteerd, waardoor verenigingen uitwijken naar de niet-gemeentelijke binnensportruimtes, zoals die van TTV Irene. De vereniging is samen met tafeltennisvereniging Luto op zoek naar een locatie voor een nieuwe accommodatie, waar de vereniging de huidige accommodatie als verouderd ziet.

De Salto

De Salto is de accommodatie van gymnastiek- en turnvereniging Kunst & Kracht. De accommodatie bestaat uit een gym-, dans- en turnzaal. In de turnzaal staat een vaste opstelling van turntoestellen. Naast Kunst & Kracht worden de sportruimtes door verschillende sportverenigingen gebruikt. De accommodatie is zodoende doordeweeks in de avond volledig bezet. Volgens de exploitant van De Salto is in Tilburg een tekort aan binnensportruimte, waardoor veel verenigingen gebruik willen maken van De Salto.

Koning Willem II College

Het Koning Willem II College heeft de beschikking over vier gymzalen bij het schoolgebouw. De gymzalen worden onder andere gebruikt door Basketbal Academie Limburg (basketbal), Volley Tilburg (volleybal), Po Chi Chuan (vechtsport) en Fontys Dansacademie (dansopleiding). De school maakt naar tevredenheid gebruik van de eigen binnensportruimtes. Er is voldoende ruimte beschikbaar voor meer gebruik door externen (op de doordeweekse avonden). De exploitant geeft aan dat het *alleenrecht* van sommige gebruikers van de binnensportruimtes in Tilburg leidt tot suboptimaal gebruik van het aanbod.

7. Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk zetten we de resultaten uit voorgaande hoofdstukken bijeen. We sluiten af met een eindconclusie, inclusief een advies op hoofdlijnen over toekomstige investeringen voor uitbreiding van het binnensportaanbod in Tilburg.

7.1 Samenvatting

Vraag en aanbod binnensport

Op basis van de landelijke normen bestaat in Tilburg een normatief tekort aan binnensportruimte. Dit tekort komt doordat Tilburg relatief weinig sportzalen heeft. Voor de (georganiseerde) binnensport zijn volgens de landelijke normen (Planologische Kengetallen) in Tilburg tussen de tien en dertien sporthallen en tussen de zestien en twintig sportzalen nodig. Tilburg beschikt over dertien sporthallen (acht gemeentelijke) en drie sportzalen (één gemeentelijke). Het aanbod valt hiermee onder de gestelde normen. In Tilburg liggen 70 gymzalen (zeventien gemeentelijke) die een deel van de vraag naar sporthallen en sportzalen kunnen opvangen. Gymzalen kennen echter vanwege hun afmetingen een beperkte functionaliteit voor de meeste zaalsporten.

Vergelijken we het totale aanbod aan binnensportruimte (sporthallen, sportzalen én gymzalen) in Tilburg met het landelijke gemiddelde, dan is het aanwezige aanbod in Tilburg relatief laag. Ten opzichte van het gemiddelde in vergelijkbare gemeenten, beschikt Tilburg echter over relatief veel aanbod. Dit is het gevolg van het hoge aantal gymzalen. Het aantal sporthallen (1,5 per 25.000 inwoners) en sportzalen (0,5) in Tilburg is echter vergeleken met zowel het landelijke gemiddelde (2,3 om 1,0) als het gemiddelde in vergelijkbare gemeenten (1,3 om 0,5) laag.

De sporthallen in Tilburg liggen veelal aan de rand van de woongebieden met een hoge bevolkingsdichtheid, waardoor de gemiddelde afstand van de inwoners tot de dichtstbijzijnde sporthal 1.500 meter is, wat minder dan het landelijke gemiddelde is. Ten opzichte van de behoefte is het aanbod in (het oosten van) het Stappegoorgebied het laagst.

Vraag en aanbod onderwijs

De gemeente Tilburg heeft geen wettelijke taakstelling in het voorzien van binnensportruimte voor de (georganiseerde) binnensport. Deze taak heeft zij wel ten behoeve van het bewegingsonderwijs. Alleen gekeken naar het totale aantal klokuren bewegingsonderwijs van de Tilburgse scholen voor het basisonderwijs en het speciaal onderwijs (sbo & (v)so) zijn minimaal 41 zaaldelen nodig. De Tilburgse scholen voor het voortgezet onderwijs beschikken veelal over één of meerdere eigen binnensportruimtes. Wanneer deze niet toereikend zijn, wordt in andere (gemeentelijke) binnensportruimtes uren gehuurd. In Tilburg zijn 105 af te scheiden zaaldelen aanwezig om deze behoefte te accommoderen. Hiermee lijkt het aanbod voor het Tilburgse bewegingsonderwijs afdoende te zijn.

De spreiding van de (gemeentelijke) binnensportruimtes in Tilburg dient dusdanig te zijn dat de gemeente voldoet aan haar taakstelling in het voorzien van ruimte voor bewegingsonderwijs in de nabijheid van onderwijslocaties. Op twee uitzonderingen na, voldoet de gemeente ruimschoots aan de gestelde normen. Basisschool Rennevoirt (Berkel-Enschot) geeft haar bewegingsonderwijs in binnensportruimtes die meer dan 1.000 meter van het schoolgebouw afliggen. De Nieuwste School

(voortgezet onderwijs, Tilburg Oud-Zuid) heeft geen sporthal bereikbaar binnen 2.000 meter hemelsbreed van het schoolgebouw.

Werkelijk gebruik

De gemeentelijke sporthallen in Tilburg zijn gedurende het hele jaar voor 43 procent van de tijd bezet (365 dagen; 08:00 tot 23:00 uur). Dit is hoger dan het gemiddelde in vergelijkbare gemeenten. Wanneer de vakantieweken en feestdagen buiten beschouwing worden gelaten, zijn de Tilburgse sporthallen gemiddeld voor 54 procent van de tijd bezet, tijdens de wintermaanden 66 procent van de tijd.

De bezetting van de Tilburgse sporthallen lijkt in de middag/avond (16:00 tot 23:00 uur) tegen een organisatorische grens aan te zitten. Gelet op de beschikbaarheid van het kader (trainers en vrijwilligers) en de leden van de verenigingen, is nauwelijks ruimte beschikbaar voor een hogere bezetting. De gemiddelde bezetting op de doordeweekse avonden (en in de weekenden) in Tilburg is dan ook hoger dan het gemiddelde in vergelijkbare gemeenten.

De gemeentelijke gymzalen in Tilburg hebben een jaarbezetting van 28 procent en een seizoenbezetting van 37 procent. De bezetting, met name in de middag/avond, van de Tilburgse gymzalen is vergeleken met andere gemeenten hoog.

Sportverenigingen aan het woord

Een groot deel van de Tilburgse binnensportverenigingen is van mening dat het huidige aanbod aan binnensportruimte in Tilburg niet voldoende is voor hun behoefte. Zij geven aan meer uren te willen afnemen in de (gemeentelijke) binnensportruimtes, maar dat dit nu niet mogelijk is vanwege de overbezetting. De verenigingen ervaren een structureel tekort aan beschikbare binnensportruimte. De verenigingen wijken noodgedwongen uit naar ongeschikte binnensportruimtes of zelfs naar andere gemeenten om toch hun leden te bedienen.

De bezetting van de Tilburgse sporthallen door de traditionele binnensportverenigingen (zoals badminton, basketbal en volleybal) is dusdanig hoog dat in de wintermaanden slechts beperkt ruimte is voor de instroom van de 'veldsporten' waarvan in deze periode de zaalcompetities plaatsvinden. Deze beperking heeft in de ogen van de verenigingen negatieve gevolgen voor de aantrekkingskracht van de verenigingen.

De Tilburgse gymnastiek- en turnverenigingen vinden dat hun sport in Tilburg niet goed wordt gefaciliteerd. De verenigingen zijn in tal van binnensportruimtes actief, onder andere in De Salto en De Schelf die beiden specifiek voor de gymnastiek- en turnsport zijn ingericht. De turnzalen worden echter als verouderd beoordeeld, en voor trainingen op niveau wordt uitgeweken naar andere gemeenten.

Exploitanten aan het woord

De verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg ervaart structureel problemen om de aangevraagde uren van de binnensportverenigingen in te plannen. Met name gedurende de zaalcompetitie van de hockeyverenigingen is het niet mogelijk om de verenigingen naar wens te bedienen. De verhuurafdeling ziet, zonder uitbreidingen in het aanbod, geen mogelijkheden om deze situatie te verbeteren. Indien wordt besloten om het aanbod uit te breiden, wordt het oosten van het Stappegoorgebied als gebied geïdentificeerd waar behoefte bestaat, maar niet voldoende aanbod is

De exploitanten van de niet-gemeentelijke binnensportruimtes zijn van mening dat zij met hun binnensportruimtes aan een behoefte voldoen die is ontstaan door de beperkte sportruimte die de gemeente Tilburg voor de binnensport beschikbaar stelt. In de niet-gemeentelijke binnensportruimtes zijn nauwelijks mogelijkheden voor een betere bezetting aanwezig. De meeste niet-gemeentelijke binnensportruimtes hebben daarnaast een beperkte functionaliteit (kleine sportruimtes) waardoor deze slechts beperkt te gebruiken zijn voor de (georganiseerde) binnensport.

7.2 Conclusie

Het aanbod aan binnensportruimte in Tilburg is lager dan de normatieve behoefte. Het aanbod is dan ook ten opzichte van vergelijkbare gemeenten relatief laag. Het tekort is terug te zien in de bezetting van het aanwezige aanbod, wat hoog is, en het vele sportgebruik van de aanwezige gymzalen.

De meeste verenigingen geven te kennen dat de aanwezige binnensportruimte beperkend is voor het bedienen van de inwoners van Tilburg. Het aanbod ten opzichte van de normatieve behoefte is laag in het oosten van het Stappegoorgebied, wat ook zo wordt ervaren door de verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg. Voor het bewegingsonderwijs is in de gemeente Tilburg voldoende binnensportruimte beschikbaar. De spreiding ten opzichte van de onderwijslocaties is goed.

Ondanks een voorspelde bevolkingsgroei (+16.000 inwoners; +8%), is de verwachting dat de behoefte aan binnensportruimte in de nabije toekomst (tot en met 2035) niet beduidend zal toenemen. De Tilburgse verenigingen verwachten zelf wel dat hun ruimtebehoefte zal toenemen. Een significant deel van de verenigingen hanteert momenteel een ledenstop of een wachtlijst.

Advies voor toekomstige investeringen voor uitbreiding van het aanbod

In Tilburg is een normatief tekort aan 'grotere' binnensportruimtes. Dit tekort wordt ook zo ervaren door de (binnen)sportverenigingen en exploitanten, en is terug te zien in de hoge bezetting van de sporthallen. Het verdient de voorkeur dat toekomstige investeringen zich richten op de uitbreiding van sporthallen (en sportzalen).

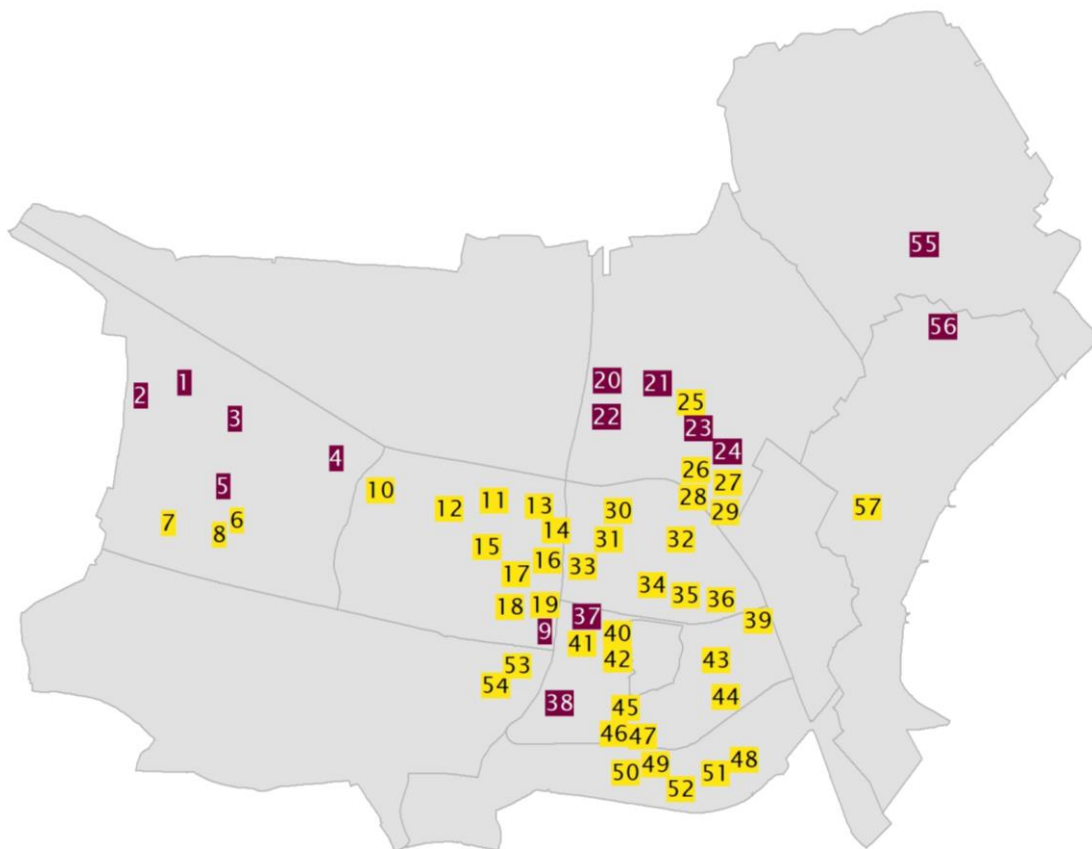
Als gevolg van het tekort aan sporthallen en sportzalen, worden de gymzalen in Tilburg naar verhouding veel gebruikt voor sportdoeleinden (wat op zichzelf zeker geen onwenselijke situatie is). De functionaliteit van de gymzalen kan echter verhoogd worden door deze geschikt te maken voor meerdere binnensporten, met name voor zaal hockeytrainingen. De voorkeur van de sportverenigingen, gestaafd door de normatieve behoefte, gaat echter uit naar uitbreiding van het aanbod van het aantal sporthallen (en sportzalen). Een andere optie is het realiseren van tijdelijke voorzieningen in de wintermaanden, zoals een blaashal over de hockeyvelden, zodat in deze periode (een deel van) de trainingen op de velden kan plaatsvinden.

De binnensportruimtes zijn goed over de gemeente verspreid. Normatief gezien schiet het aanbod tekort in het oosten van het Stappegoorgebied. Deze constatering wordt onderstreept door de verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg. In dit gebied spelen diverse ontwikkelingen rondom onderwijshuisvesting en het bewegingsonderwijs waarop de gemeente Tilburg kan inspelen. Het verdient de voorkeur dat de voorzieningen die gerealiseerd gaan worden, breed inzetbaar worden en voldoende mogelijkheden bieden voor de (georganiseerde) binnensport in Tilburg.

Bijlagen

Bijlage 1 - Aanbod gymzalen

Kaart b1.1 Aanbod gymzalen Tilburg (paars = gemeentelijke gymzalen, geel = niet-gemeentelijke gymzalen)

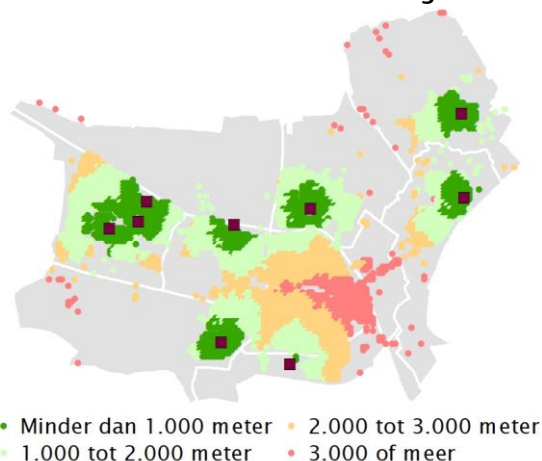
1) Mingersbergstraat 2) De Boemerang 3) Meerssenstraat 4) Bergeijkstraat (twee gymzalen) 5) Dongewijkdreef (twee)
6) Reeshofcollege (twee) 7) Koolhoven 8) Klinkers 9) Cederstraat 10) De Bodde 11) De Spreekhoorn 12) Antares
13) Schakelcollege Tilburg 14) Amarant 15) Jeanne d'Arc 16) De Rooi Pannen (twee) 17) De Salto 18) Rendierhof
19) Theresialyceum (twee) 20) Donizettistraat 21) Sibeliussstraat 22) De Dirigent 23) De Symfonie 24) Verhulstlaan
25) Noorderlicht (twee) 26) Cobbenhagenlyceum (twee) 27) Praktijkcollege Tilburg 28) Cobbenhagenmavo
29) Voormalige Campus013 (twee) 30) ROC Tilburg, locatie Kasteeldreef 31) Cleijn Hasselt 32) De Cocon
33) De Vijf Hoeven 34) Het Spoor 35) Leonard van Vechelstraat 36) Oculus 37) S.O.V. Tilbria 38) Staringstraat
39) Armhoefse Akker 40) De Elzen 41) De Vuurvogel 42) Sint Odulphuslyceum (twee) 43) Pendula 44) Fatima
45) De Triangel 46) Zonnestein 47) Parcours 48) Onderwijscentrum Leijpark 49) Koning Willem II College (vier)
50) ROC Tilburg, locatie Stappegoorweg (twee) 51) Panta Rhei, locatie Don Sartstraat 52) De Alm
53) Voormalig Frater van Gemertschool 54) Christoffel 55) De Schelf 56) Berkelseweg 57) Sint Caecilia

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Bijlage 2 – Spreiding aanbod sporthallen

In onderstaande kaarten zijn de sporthallen van Tilburg University (bijna uitsluitend gebruik door studentenverenigingen) en de in pandige sporthal de voormalige locatie van Campus013 (raakt mogelijk buiten gebruik).

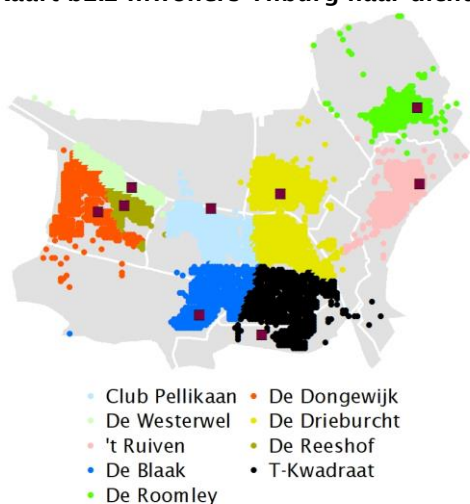
Kaart b2.1 Afstand inwoners Tilburg naar dichtstbijzijnde sporthal in 2018

Afstand tot dichtstbijzijnde sporthal	Aantal inwoners
Minder dan 1.000 meter	46.400
1.000 tot 2.000 meter	83.100
2.000 tot 3.000 meter	64.200
3.000 meter of meer	17.700

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart b2.2 Inwoners Tilburg naar dichtstbijzijnde sporthal

Sporthal	Aantal inwoners per sporthal
De Drieburcht	53.500
Club Pellikaan	28.100
De Dongewijk	23.100
T-Kwadraat	22.900
(twee sporthallen)	
De Blaak	21.900
De Westerwel	12.600
't Ruiven	11.100
De Roomley	7.800
De Reeshof	7.600

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Bijlage 3 - Bezetting binnensportruimtes

Tabel b3.1 Gemiddelde doordeweekse seizoensbezetting gemeentelijke sporthallen Tilburg naar dag, seizoen en tijdsblok (in procenten)

	Maandag		Dinsdag		Woensdag		Donderdag		Vrijdag	
	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.
08:00 uur – 16:00 uur										
De Blaak	53%	52%	42%	44%	32%	35%	43%	43%	23%	21%
De Roomley	31%	31%	52%	57%	34%	35%	41%	41%	34%	34%
De Dongewijk	100%	100%	88%	88%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
De Drieburcht	35%	50%	22%	30%	56%	81%	50%	72%	38%	54%
De Reeshof	35%	38%	16%	16%	51%	52%	42%	46%	40%	38%
't Ruiven	47%	43%	37%	35%	57%	54%	24%	24%	44%	39%
T-Kwadraat I	93%	97%	94%	97%	94%	97%	94%	97%	88%	94%
T-Kwadraat II	96%	100%	97%	100%	97%	100%	97%	100%	93%	100%
16:00 uur – 23:00 uur										
De Blaak	40%	79%	26%	66%	49%	81%	41%	75%	51%	83%
De Roomley	48%	83%	47%	72%	37%	79%	51%	81%	43%	73%
De Dongewijk	65%	76%	54%	75%	71%	76%	75%	90%	61%	78%
De Drieburcht	66%	80%	72%	79%	76%	85%	63%	75%	66%	83%
De Reeshof	75%	82%	56%	58%	42%	49%	71%	74%	55%	68%
't Ruiven	40%	83%	59%	82%	52%	100%	43%	78%	42%	74%
T-Kwadraat I	72%	89%	65%	81%	49%	69%	67%	84%	64%	79%
T-Kwadraat II	66%	71%	53%	79%	52%	74%	64%	75%	58%	78%
19:00 uur – 21:00 uur										
De Blaak	66%	100%	18%	90%	81%	92%	97%	100%	64%	80%
De Roomley	76%	100%	78%	90%	76%	98%	83%	100%	75%	80%
De Dongewijk	81%	92%	86%	90%	90%	100%	84%	96%	96%	100%
De Drieburcht	88%	100%	92%	100%	100%	100%	82%	100%	68%	80%
De Reeshof	100%	93%	99%	90%	77%	80%	97%	100%	58%	55%
't Ruiven	62%	100%	64%	90%	61%	100%	67%	100%	64%	80%
T-Kwadraat I	100%	100%	75%	89%	70%	85%	72%	87%	91%	100%
T-Kwadraat II	90%	90%	66%	85%	76%	95%	86%	100%	75%	100%

Tabel b3.2 Gemiddelde doordeweekse seizoensbezetting gemeentelijke gymzalen Tilburg naar dag, seizoen en tijdsblok (in procenten)

	Maandag		Dinsdag		Woensdag		Donderdag		Vrijdag	
	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.
08:00 uur – 16:00 uur										
Bergeijkstraat I	47%	45%	58%	59%	54%	45%	69%	69%	44%	42%
Bergeijkstraat II	32%	40%	18%	25%	0%	0%	52%	56%	30%	36%
Berkelseweg	63%	63%	69%	69%	24%	22%	69%	69%	69%	69%
Cederstraat	62%	63%	69%	69%	94%	94%	35%	34%	9%	3%
De Schelf	56%	56%	66%	66%	47%	47%	69%	69%	3%	3%
Dongewijkdreef I	96%	100%	88%	88%	98%	100%	100%	100%	100%	100%
Dongewijkdreef II	100%	100%	88%	88%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Donizettistraat	81%	76%	79%	93%	9%	13%	78%	79%	75%	75%
Meerssenstraat	87%	84%	63%	63%	72%	69%	93%	95%	50%	50%
Mingersbergstraat	28%	28%	59%	59%	13%	13%	76%	78%	44%	44%
Sibeliussstraat	71%	76%	66%	66%	29%	29%	0%	20%	13%	13%
Staringstraat	73%	78%	15%	13%	58%	58%	30%	8%	68%	68%
Verhulstlaan	78%	84%	77%	84%	73%	72%	72%	79%	72%	72%
16:00 uur – 23:00 uur										
Bergeijkstraat I	29%	29%	53%	53%	28%	28%	70%	73%	34%	46%
Bergeijkstraat II	23%	23%	45%	49%	14%	14%	80%	83%	18%	27%
Berkelseweg	24%	26%	0%	0%	19%	21%	29%	37%	5%	19%
Cederstraat	58%	64%	13%	18%	22%	49%	37%	37%	57%	44%
De Schelf	71%	71%	85%	79%	86%	86%	89%	89%	73%	71%
Dongewijkdreef I	42%	46%	45%	44%	71%	71%	74%	86%	68%	63%
Dongewijkdreef II	46%	54%	24%	19%	48%	43%	59%	59%	42%	46%
Donizettistraat	40%	45%	0%	0%	5%	25%	9%	14%	20%	23%
Meerssenstraat	41%	43%	52%	56%	7%	13%	51%	60%	4%	0%
Mingersbergstraat	50%	60%	57%	51%	36%	37%	45%	42%	29%	30%
Sibeliussstraat	47%	69%	30%	46%	12%	23%	39%	61%	29%	29%
Staringstraat	53%	59%	56%	51%	69%	86%	5%	0%	51%	64%
Verhulstlaan	38%	50%	24%	27%	26%	29%	26%	21%	10%	0%
19:00 – 21:00 uur										
Bergeijkstraat I	100%	100%	97%	90%	25%	25%	48%	56%	23%	33%
Bergeijkstraat II	69%	55%	74%	80%	25%	25%	73%	78%	41%	70%
Berkelseweg	83%	90%	0%	0%	21%	25%	50%	78%	14%	55%
Cederstraat	100%	100%	8%	5%	36%	93%	94%	100%	75%	50%
De Schelf	100%	100%	100%	90%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Dongewijkdreef I	52%	60%	96%	90%	100%	100%	86%	100%	100%	90%
Dongewijkdreef II	59%	70%	52%	45%	60%	50%	78%	78%	52%	50%
Donizettistraat	94%	100%	0%	0%	9%	56%	19%	22%	42%	45%
Meerssenstraat	93%	100%	72%	65%	0%	0%	70%	75%	14%	0%
Mingersbergstraat	50%	85%	100%	90%	100%	100%	25%	22%	100%	100%
Sibeliussstraat	37%	90%	10%	50%	28%	55%	41%	75%	50%	50%
Staringstraat	100%	100%	97%	90%	78%	100%	13%	0%	96%	100%
Verhulstlaan	59%	100%	83%	95%	67%	75%	50%	50%	16%	0%

Bijlage 4 - Presentielijst discussiesessies Tilburgse binnensport

Bowls Club Tilburg (bowls)
DOS Udenhout (gymnastiek/turnen)
High Five (basketbal)
Kunst & Kracht (gymnastiek/turnen)
MHC Udenhout (hockey)
SCBC Reeshof (badminton)
Turning Point (gymnastiek/turnen)
VC Dunamis (volleybal)
Volley Tilburg (volleybal)

Gemeente Tilburg
Sportbedrijf Tilburg
Mulier Instituut

